Бүхы оронуудай пролетариинар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 112 (17535) | 1987 оной майн 14, четверг | Сэн 3 мүн.

УЯЛГАНУУДАА ДЭЭШЭЛҮҮЛЭНХЭЙ

Дүрбэн жэлэй саада тээ Дүтэлүүрэй совхозһоо амяарлагдажа, шэнээр эмхидхэгдэһэн Цахирай совхоз район соогоо эгээл багахан ажахы юм. Энэ совхозой Дархинта, Ехэ-Цахир, Хасуургай голнуудаар ажаһуудаг малшад, адуушад, хонишод, таряашад, механизаторнууд бүтээсэгэй ажалаараа һүүлэй үедэ суурхадаг болонхой. Тэдэнэр түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабаринуудые сум дүүргэһэн габьяатай. Энэшье жэлдэ амжалта түгсоор ажаллажа, гүрэндэ һу, мяха, худалдаха байгша оной дүрбэн һарын түгэргэһыень элирхэйлэн харуулна. Май һарын эхээр эндэхи малшад зунай холын бэлшээридэ адуу малаа гаргаба.

Совхозой директор Д. О. Эрдынеевэй мэдүүлһэнэй ёһоор, зунай 19 байрануудта 2200 толгой үхэр, 550 адуун, 1500 хонид абаашагдаа. Түбэй һу һаалиин фермын үнеэд, тугалнууд нажарай тунга ногооной жэгдэрэн ургатар үбэлжөөндөө харуулагдажа, буйлуулагдаһан тэжээлээр хангагдаха юм. Заахамин нютагаар хагсуу хуйтэн хабар үшөөл унжагайрһаар. Иимэ сагта шэнэ ногооной ургаса тон муу. Тиимэһээ зуһаһан бүхэндэ үбһэ ногоон, талха таряанай эүйл, хүртэхэ дабһан болон бусад хэрэгтэй зүйлнүүд эртүүр абаашагдаһан байна. Малшадай байха гэрнүүд, һарабша хорёонууд саг соогоо заһабарилагданхай, тоһо түлишэ хүсэд хүрэхөөр асарагданхай. Юрэдөөл, тэдэнэрэй һаадгүйгөөр 120 хоногой туршада хүдэлхэ эрхэ байдал байгуулагдыень эхэдэнь хүхүүлжэ түлжүүлдэг гүүртын мал зуһаха юм. Мария Лубсановна үнэн сэхэ ажалаараа олондо мэдээжэ болонхой. 1986 оной социалис мүрысөөнэй дүнгөөр тэдэнэй толгойлдог гүүртынхид район дотороо түрүүлжэ, 1986 ондо «районой эрхим коллектив» гэһэн хүндэтэ нэрэ эзргэдэ хүртэһэн намтартай. Мүдэ нүүжэ ошоһон малшадые хангаха магазин нээгдэбэ.

Эндэхи малшад Агуу Октябриин 70 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ хам оролсожо, дэсэлүүлэгдэһэн социалис уялганууды абанхай. Мяхалиг үүлтэрэй үхэрнүүдые харуулһалдаг малшадай олонхиниинь даалгагдаһан малай толгой бүриин зэгнүүрые сүүдхэ соо нэгэ килограммаар дэсэлүүлхэ хараа зорилготой худэлжэ ябана.

Ш. БАКШЕЕВ,
манай корр.

Зехааминай район.

ЭЭЭН ЁҺООР ХАНДАХА

МАРТ 15 — ҮРГАСА ДЭЭШЭЛУУЛАХЭ сүрдэй һара — ИЮНЬ 15

Би луговодоор 23 жэлэй туршада ажалланаб. Энэ хугасаа соо яһала юумэ үзөө хүн аабзаб. Ган гасууршье, хура бороотойшье жэлнүүд дайралдаа. Ган гасууртай жэлнүүдэй ямар хойшолонтойень бултандаа мэдэнэбди. Хэды тиимэ бэрхэтэй байдалай тохёолдоошье һаань, би эдэ жэлнүүдтэ даажа абаһан сабшалан дээрэһээ жэл бүридэ нэгэ жэгдэ ургаса абахые ороолдоһон байнаб. Шиинг нойтоор хомор үедэ ногооной ехэ ургаса абаха гээшэ тон хүшэр. Гансал сабшалангаа, һайнаар, саг болзор соонь хоёр-гурба дахин уһалһанай, тэрээн дээрээ наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ элбэгээр гаргаһанай, сабшалангайнгаа хүрьһыень һайжаруулһанай ашаар лэ ногооной баян ургаса абтадаг. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ногооной үндэр ургаса жэл бүри абаха гэбэл, сабшалан дээрээ түхэреэн жэлдэ худэлхэ хэрэгтэй гэжэ луговод бүхэн мэдэхэ болонхой. Бидэ юрэдөөл, газарай эээн гээшэбди. Һүүлэй үедэ намда Элигшэнэй 237 гектар сабшалан даалгаг даже үгтэнхэй. Үнгэрһэн жэлдэ эндэһээ дүн хамта 5100 центнер һайн шанартай үбһэн хуряагдаһан байна. Иигэжэ бидэ түсэбөө 100 гаран центнерээр үлүүлэн дүүргэжэ, гектарай дунда эзргээр 22 центнер хүртэр ургаса абаабди. Тэд энэ үрэ дүнгоороо һанаагаа аморха ёһогуйбди. Юуб гэхэдэ, республикын зарим ажахынуудай луговодууд гектарай 30—40 центнер хүртэр ногоо ургуулжа шадана ха юм. Бидэ иигэжэ туруу луговодуудай дүй дүршэл халан абаха, шудалха, тэдэнэрэй жэшээгээр худэлхэ үялгатайбди.

Мүнөө намтай хамта миний хубүүн Шагдар, эгэшымни хубүүн Даша-Дабаа Соргоев хоёр ажаллана. Иигэжэ бидэ гурбуулан мүнөө жэлдэ бүлын подрядай гуримаар ажал худэлмэриеэ эрхилжэ байнабди. Энэмнай мандашье, ажахыдашье олзотой байха гэжэ һанагдана. Звенодомнай СНП-50/80 түхэлэй бүлүүр станци, Т-25 түхэлэй трактор даалгагдажа үгтөө. Бидэ бүлын подрядай гуримаар ажаллахадаа, сэб үлүүлэн дүүргэнхэй. Энэнь нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, мал ажалһаа абтадаг продукциин хэмжээн 12—20 процентээр ехэ болоо, адуу малай гарзалалга 2,3—3 дахин бага болгогдоо. Иимэ һайшаалтай үрэ дүнгүүд юу гэрэлэнэб гэбэл, үнгэрһэн малай үбэлжэлгые тус ажахын мал ажал эрхилэгшэдэй эмхитэй, һайнаар үнэлэн бүхэндэ үбһэ ногоон, талха таряанай эүйл, хүртэхэ дабһан болон бусад хэрэгтэй зүйлнүүд эртүүр абаашагдаһан байна. Малшадай байха гэрнүүд, һарабша хорёонууд саг соогоо заһабарилагданхай, тоһо түлишэ хүсэд хүрэхөөр асарагданхай. Юрэдөөл, тэдэнэрэй һаадгүйгөөр 120 хоногой туршада худэлхэ эрхэ байдал байгуулагданхай гээшэ. Ажахын барилгашадай хоёр бригада ехэхэн худэлмэри хээ. Эртүүр, хабарай эхиндэ зунай байрануудые бэлдэхэ худэлмэри эхилэгдээ.

Ажахын тоосоондо оруулагдажа, чековэ гурим хэрэглэдэг гүүртэнүүдэй малшад өөһэдөөшье байра байдалаа түхеэрнэ. Б. Ш. Цыремпиловэй тогойлдог дархашуулай бригадын гэшүүд Байса гэжэ газарта малшадай ажаһууха шэнэ гэр ашаглалгада тушаагаад, хашаа хорёо, тээлниг, залуу малай байха дулаалагдаһан дал заһабарилжа байна. Эндэ М. Л. Хандажаповагай даадаг тугалнуудыень эхэдэнь хүхүүлжэ түлжүүлдэг гүүртын мал зуһаха юм. Мария Лубсановна үнэн сэхэ ажалаараа олондо мэдээжэ болонхой. 1986 оной социалис мүрысөөнэй дүнгөөр тэдэнэй толгойлдог гүүртынхид район дотороо түрүүлжэ, 1986 ондо «районой эрхим коллектив» гэһэн хүндэтэ нэрэ эзргэдэ хүртэһэн намтартай. Мүдэр, мүн соёлой, медицинын талаар хангаха ехэ худэлмэри түрүүшын үдэрһөө эршэтэйгээр ябуулагдана. Эдэ асуудалнуудаар совхозой дирекци, партком, профком, ВЛКСМ-эй комитет, нютагай Соведэй гүйсэдхэхы комитет хамтын шиидхэбэри баталан абаа һэн. Түрүүшын эзэлжээндэ Дархинта голой хубшэ тайгын бэлшээри-

ТҮНХЭН

Түнхэнэй районой Харбяангуудай совхозой Нугын һу һаалиин фермын коллективэ һунгалтын урда тээхи хамтын суглаан боложо, районно Соведэй депутадта кандидадаар һаалишан Анна Александровна **Боблоева** дэбжүүлэгдэбэ.

Суглаан дэрэ үгэ хэлэгшэд тугалшан В. Г. Аюшеева, һаалишан Е. С. Сотникова, мастер Д. Ж. Сотников, бусад депутадта кандидадай үнэн сэхэ, шударгы ажал тухай хөөрэһэн байна.

Туранай совхозой Агункын шахан таргалуулгын баазын коллективэй хамтын суглаан үнэргэгдэжэ, районно Соведэй депутадта кандидадаар малшан Мария Матвеевна **Донитова** дэбжүүлээ.

Мүн Туранай соёлой байшан соо һунгалтын урдахи суглаан үнэргэгдөө. Туранай сельпогой болон совхозой отделениинхид ашаа зөөдэг автомашинын жолоошон, ВЛКСМ-эй гэшүүн Сергей Петрович **Яковлевые** районно Соведэй депутадта кандидадаар нэгэн дуугаар дэбжүүлээ.

Ж. ЮБУХАЕВ.

КАБАНСК

Кабанскын районой Береговой тосхондо һунгалтын урда тээхи суглаан боложо районно болон сельскэ Соведүүдэй депутадта кандидадуудые дэбжүүлгэ үнэргэгдөө.

Ажалшад түрүү механизатор, коммунист Виктор Анатольевич **Ананиние** районно Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлһэн байха юм.

Кабанскын сельскэ Соведэй депутадта кандидадаар Береговойн һу һаалиин фермын техник-үрэжүүлэгшэ Надежда Афанасьевна **Плесовская** дэбжүүлэгдэбэ. Байгалай туршалга-үйлэдбэриин ажахын парткомой секретарь В. С. Морозов, ветеринарна худэлмэришэн Е. А. Лысковцева болон бусад үгэ хэлэхэдээ, тэрэнэй хүн талыень элирхэйлжэ үгэһэн байна.

Б. СОТНИЧ.

ГУРБА ДАХИН УҺАЛХА

Нуга, сабшалангай үрэжэл һайжаруулха талаар соносхогдоһон габшагай гурбан һарын худэлмэри Хүрбын совхоздо үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдажа байна. Тээгдэ тосхонһоо баруулжаа, Хүрбэ голой хойто бэедэ Хаяла гэжэ газарта 360 гектар сабшалан нэмжыдэг юм. Эндэ залуу луговод С. Базаров бүхы худэлмэри эрхилдэг. Тэрэ сүг худэлдэг Р. Закиров, И. Мухомедзенов, З. Доржиев гэгшэдтэй хамта гурбан һарын туршада сабшалангаа гурба дахин уһалжа үрдихөөр хараална. Тус совхозой бусадшье луговодууд эдэнэрһээ дутуугүй оролдосотойгоор нуга, сабшалан, таряалан дээрэ худэлнэд. Габшагай гурбан һарын худэлмэри Хүрбын совхоздо үргэлжэлнөөр.

Ц. ГОМБОДОРЖИЕВА,
Хориин район.

ДЕПУТАТ ТООСОБО

СССР-эй зүүн районуудтахи барилгын талаар министр, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат **А. А. Бабенко** Улаан-Удын Октябрьска районой парин сэмбын комбинадай «Текстильщик» гэжэ соёлой байшан соо ажалшадтай болоһон уулзалгын үедэ тоособо.

Улаан-Удын Октябрьска районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Н. П. Быков** оролто үгэ хэлэжэ, тус уулзалгые нээгээд, нүхэр А. А. Бабенкэдэ үгэ үгэбэ.

Нүхэр Бабенко КПСС-эй XXVII съездын, партийн ЦК-гай январийн (1987 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, бүхы совет арад ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадахын, бүхы худэлмэриеэ шэнэдхэн хубилгахын түлөө зоримгойгоор тэмсэжэ байна гэжэ тэмдэглэбэ. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ ороной барилгын индустри улам түргэнөөр хүгжэжэ, байгша табан жэлэй турша соо олон миллиард түхэригэй барилга урдахи табан жэлэйхиһээ ехээр хэгдэхэ юм гэжэ үгэ хэлэгшэ зааба. Удаань элидхэлшэ манай республикын промышленна предприятинууд болон барилгын эмхинүүдэй худэлмэри тухай хоорэхэдөө, хэдэ хэдэн шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэһэн байна.

Элидхэлшэ һунгашадай урда тоосожо байһан тула һунгашадай захяануудай хэр зэргэ дүүргэгдэһэн тухай хөөрэжэ үгөө. Нүхэр Бабенкэдэ һунгашадай үгэһэн захяануудай ёһоор парин сэмбын комбинадта 60 байратай гэр, трикотаж гадар хубсаһанай фабрикада 320 нүүритай хүүгэдэй саад, СССР-эй Наукануудай Академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалда 80 байратай нэгэ гэр, парин сэмбын комбинадай сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд гэхэ мэтэ барилгын объектнүүд ашаглалгада оруулагдаһан байна.

Һунгашадай захяануудай 90 процентнь дүүргэгдөө гэжэ элирбэ. Үшөө 10 процентнь бэелүүлэгдэжэ байнхай, Тэдэнэй зариманиинь ерэхэ жэлдэ бэелүүлэгдэжэ эхилхээр хараалагдана.

Суглаанда хабаадаһан Улаан-Удын парин сэмбын комбинадай цехэй мастер **Б. Э. Аюшеева**, «Главбурятстройн» автобазын барилгашадай бригадир **М. Р. Борисов**, хилээмэнэй комбинадай худэлмэришэн **П. И. Насырова**, 24-дэхи СПТУ-гай директор Г. П. Баглаев, «Жилгражданстрой» трестын парткомой секретарь **А. К. Малиновский**, Улаан-Удын түргэн туһаламжын больницын врач **З. Э. Борисова** болон бусад үгэ хэлэжэ, депутадтаа ажал хэрэг тухайгаа хөөрэһэн, һанамжа дурадхалнуудаа оруулһан байна.

РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, СССР-эй министр **А. А. Бабенко** һунгагшадай олон асуудалнуудта харюусажа, тугэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, Агууехэ Октябриин 70 жэлэй ойе уггуулан, ажалдаа ехэ амжалтануудые туйлахыень республикын, Улаан-Удэ хотын, Октябрьска районой бүхы ажалшадые үреэгээ.

С. ОЧИРОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. А. А. Бабенко үгэ хэлэжэ байна. 2. Зал соо.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ГАЛАН ТАЙБАН ХАРИЛСААНАЙ ТҮЛӨӨ

Европодо аюулгүй байдал хангахын, гаргаа холбоо тогтоохын түлөө дайн эсэргүй ябуулгануудай недели ороной орон дотор үргэлжэлнөөр. Эдэ тухай ТАСС-ай корреспондент-нигэжэ мэдээсэнэ.

Украинын ССР-эй Кировоградска область Подвысокое тосхоной хүн зон жэлнүүдтэ нугаршагүй шэн ой байнаа харуулаа һэн. 1941 август һарада гитлеровскэ сэрэвэр хүреэлэгдэһэн совет сэрэгшэд ыншэнгээ амин хүрэтэрөө баатарлиһонин. Улаан-Удын Соносхолнуудаа дугташалдаһан дайсанай хархис мультфильм добтолгые тэдэнэр хоёр дохоной турша соо тогтоожо байюм. Энээн тухай баатарай үхэлөөр

унагшадай хүндэлэлдэ тосхоной түбтэ бодхоогдоһон аха дүүгэй хүүр һануулна. Дайн дажарта эсэргүү жагсаал-митинг эндэ болобо. Ороной элдэб районуудһаа ерэһэн дайнай ветерануд тэрээндэ хабаадаа. Гэрэлтэ һайхан ерээдүйн түлөө ами наһаяа алдаһан хүнүүдэй дурасхаалые ёһолон хүндэлжэ, сугларагшад эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ хүсэлэл оролдогнуудаа гамнахагүйбди гэжэ тангариглаба. Тэдэнэр ООН-до хандалга эльгээхэдээ, СССР-эй эб найрамдалта үүсхэлнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ туһалхые үряалһан байгаа.

Алма-Атада нэгэдэмэл авиаотрядай коллектив иимэ ябуулгануудай долоон хоногто эдэбхитэйгээр хабаадана. Авиаторнууд эб найрамдалай рейснүүдые хэнэ, вахтада жагсана. Эндэ олоһон мүнгэ зөөриеэ Эб найрамдалай совет жасада оруулна.

Митингдэ сугларһан Новополоцкын нефть болбосоруулгын заводой ажалшад предприятияа амгалан тайбан бишыхан Европо гэжэ нэрлэнхэй. Энэ түбиин элдэб оронуудай мэргэжэлтэд эндэ худэлдэг байгаа, мүнөөшье худэлнэ, Польшын, ГДР-эй, Чехословакиин, Болгариин, Австриин, Франциин түхеэрэлгэ, хэрэгсэлнүүд цехүүдтэ тодхогдон табигданхай. Хёмороо зуришэлдөөе зайсуулжа, амгалан тайбан харилсаа холбоо тогтоохые Белоруссиин һая бии болгогдоһон городой химигүүд уряалба.

(ТАСС).

ГРЕЦИИН КОМПАРТИИН XII СЪЕЗД

АФИНА. (ТАСС). Грециин Коммунис партийн XII съезд майн 12-то эндэ нээгдэбэ. Мянга гаран делегат тэрэнэй хүндэлэлдэ хабаадана. Гадаадын ороннуудай нааад коммунис болон худэлмэриин партинуудай түлөөлэгшэд, тэрэ тоо. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гишүүн, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Парти хиналтын комиссиин түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев түрүүтэй КПСС-эй делегаци тэрээндэ хабаадана.

Съездэй КПГ-гай ЦК-гай элидхэлые болзон хэлсэлгэ, съездын документнүүдые баталан абалга, партийн шэнэ хүнбэриие һунгалга хуралдаанай зүблэхэ дэрэ табигдана. КПГ-гай ЦК-гай элидхэлэй «Шест делегадуудай дунда тараагдаба. Мүнөө үеын дэлхэй дээрэхи оршон байдал тэрээн соо дэлгэрэнгыгээр шэнжэлэгдэһэн байгаа. Хорин нэгэдэхи зуун жэлэй богоһо дээрэ ядерна буу зэбсэггүй дэлхэйн түлөө, хүн зониие алаха, хюдаха зорилготой бусад түхэлэй буу зэбсэгүүдые үгы хэхын түлөө коммунистнуудай тэмсэл үргэдэжэ байна.

Атлантикаһаа Ураал хүрэтэрхи бүхы оронуудтай али алиндань ашатай туһатай харилсаа холбоо хүгжөөхэ гээшэ Европо тушаа КПГ-гэй политикын гол зорилго болоно гэжэ элидхэл соо хэлэгдэнэ. Грециин коммунистнууд Европо түбидэ дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдые усадхахын, ядерна зэбсэгүй зононуудые байгуулхын түлөө ЕЭС-эй болон СЭВ-эй хоорондо али алиндань ашатай туһатай холбоо тогтоохын түлөө тэмсэнэ. Балкан хадаа али бүхы асуудалнуудаар амгалан ёһоор эзргэ оршолгын, хуршэ ёһоной харилсаанай адли тэгшэ эрхын холбоо барисаанай газар болохо ёһотой.

КПГ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Х. Флораакис оролто үгэ хэлэбэ.

Агууехэ Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ой байгша ондо гүйсэхэ юм гэжэ Грециин коммунистнуудай хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглээ. КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, мүнөө үедэ Советскэ Союзай социальна ба экономическа байдалда бэелүүлэгдэжэ байһан революционно шэнжэтэй хубилалтануудые бүхы дэлхэйн хүн зониие һонирхуулна.

Грециин коммунистнуудай хуралдаан хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлнээр.

КПСС-ай XXVII съездын шийдэбэринүүдые бэелүүлхэн төлөө

ЧЕК ХЭРЭГЛЭЖЭ ТООСОХО ХЭРЭГТЭЙ

Ажахы эрхилэлгын экономическа арга хэрэгсэлнүүдые саашадань нарижуулан һайжаруулһанай ашаар мүнөө үедэ олхоз, совхозууд, районой хүмүүд ажахын продуктнуудые үйлуулдаг предприятинууд таяан болон мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые ба гүнэдэ худалдалгые дээшэлүүлэ талаар тодорхой худэлмэри ябуулжа байнхай. Районой ажахынууд энэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ гүрэн түлэдөө мяха, һү, овощ, хартаабха тушаалгаар, адууһа малай ашаг шэмые нэмээлгээр, удалдагдаһан продукциин шаарые һайжаруулха талаар заим тэды амжалта түйлаа.

1985 онойхидо орходоо нёндо һү тушаалга 17,3 процентээр, мяха — 25,3, овощ — 1, хартаабха — 11,6 процентээр ургаһан байна. Үнеэн бүриһөө һү һаалга 319 килограммаар дээшэлүүлэгдэ гэхэ гү, али 2052 килограммда хүргэгдөө. Мяханай комбинадта худалдагдаһан малай шэгнүүр хараа байса дээшэлээ, шанарынь һайжараа.

Худөө ажахын продукци гүрэндэ тушаалга хайшан гээд нэмээгдээб гэбэл, таряан болон мал ажал дээрэ эршэмтэй түрүү технологи, хамтын подряд, ажахын тоосоо, үйлэдбэриин гаргаша тодорхойлхо чековэ гурим ашаг үрэтэйгөөр нэбтэрүүлнэһээ эхи үндэһэтэй. Районой ажахынуудта мүнөө ажахын тоосоондо оруулагдаһан үйлэдбэриин 512 подразделени худэлжэ байна. Нёдондо 403 подразделени гэхэ гү, али бүхы подразделенинүүдэй 78,4 процентнь хамтын подрядай гуримаар ажаллаа. Тэрэ тоодо таряан ажалай бүхы 165 бригада, звено энэ түрүү онол аргаар худэлжэ, продукци абаһанайнгаа ээргээр эсэсэйнгээ тоосоо хэдэг болоҳой. Мал ажал дээрэ бүхы коллективэй 73,6 процентнь хамтын подрядта оруулагдажа, ажалда хабаадалсаһанай коэффициентээр түлбэреэ абана. 470 подразделени гэхэ гү, али 91,8 процент бригада, звено, фермэнүүд чековэ гуримаар тоосодог болонхой. Чековэ гуримаар хамтын подрядта оруулагдаһан бригада, фермэ, звенонууд ороохо таряанай, хартаабхын, огородой эдеэнэй баян ургаса абана, даалгагдаһан малайнгаа ашаг шэмыень хараа байса дээшэлүүлнэ. Эдэ коллективүүдтэ ажалайнь бүтээсэ дээшээ, үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин өөрынь үнэ сэнгынь доошоо байна. Жэшээ болгон, Дзержинскийин нэрэмжэтэ совхозой В. Л. Тетеринэй даадаг тракторно-таряан ажалай бригадын ажал хэрэгыень эндэ дурдая. Энэ бригада ороохото ургамалнуудые тарижа ургуулдаг гол шэглэлтэй юм. Тэдэнэр хамтын подрядта оруулагдаһан хадаа материальна болон мүнгэ зоориингөө гаргашые шалгаха ба бүридхэлдэ абаха талаар чековэ гурим нэбтэрүүлээ һэн. Тус бригадын худэлмэриин гаргашань совхозэйхидо орходоо 2 дахин бага байна, сэхэ гаргашаараа ороохоной өөрынь үнэ сэнгынь 2 түхэриг 57 мүнгэтэ болоно. Түсэбынь 3,23 түхэриг байнаһан юм. Харин совхозо дотор энэ үрэ дүн 4,17 түхэриг тэ хүрэдэг. Бригадын гэшүүн бүхэн 10087 түхэриг продукци үйлэдбэрилөө гэхэ гү, али совхозой худэлмэришэн бүхэнэйхидэ орходоо 2940 түхэриг өөр дээшээ юм. Тэдэнэр түнер ороохо суглуулжа абаа бэлэй. Харин тус ажахынхид таряалангайнгаа гектар бүриһөө дунда ээргээр 16,6 центнер ургаса хуряагаа һэн. Эсэсэй тоосоогоор эдэнэр продукциингаа түлөө 2520 түхэриг, тоҳо түлищэсэ гамнаһандаа 867, сэхэ гаргашаяа хямдаруулһанайнгаа түлөө 563 түхэриг мүнгэ абаа гэхэ гү, али нэгэ түхэригтэ 58 мүнгэ уридлан түлэгдөө.

Энэ үрэ дүн юу харуулнаб гэхэдэ, ажахы эрхилэгын шэнэ эрхэ байдалда хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, худэлмэришэд, колхознигууд ажахы эрхилэгын экономическа, арга хэрэгсэлнүүдые ооһэдынгөө ажал дээрэ хэрэглэнэдээ иимэ амжалтануудые түйлаа. Энэмнай һайн эхин гэжэ тоолохо байнабди.

Гэхэтэй хамта колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилхы органууд хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэхэ талаар дутуу дунданууддтай байнаһаар. Эндэ ямар гол дутагдалнууд бэ гэхэдэ, техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ (хизаарлагдаһан фонд дээрэһээ) багаар үгтэнэ. Прогрессивнэ ургаһан расценкээр тоосоон бүруугаар хэгдэнэ. Жэлэй худэлмэриин дунгоор зарим газарта бүруу ойлгоҳонһоо болоҳо, натуральна түлбэри түлэгдэнэн байха юм.

Ажахын тоосооной даабари үгтэхэдөө, эршэмтэй түрүү технологи хододоо хараада абтадаггүй байгаа. Ажахын тоосоондо оруулагдаһан подразделенинүүдэй дунда тоо бүнер ороохо суглуулжа абаа бэлэй. Харин тус ажахынхид таряалангайнгаа гектар бүриһөө дунда ээргээр 16,6 центнер ургаса хуряагаа һэн. Эсэсэй тоосоогоор эдэнэр продукциингаа түлөө 2520 түхэриг, тоҳо түлищэсэ гамнаһандаа 867, сэхэ гаргашаяа хямдаруулһанайнгаа түлөө 563 түхэриг мүнгэ абаа гэхэ гү, али нэгэ түхэригтэ 58 мүнгэ уридлан түлэгдөө.

Энэ үрэ дүн юу харуулнаб гэхэдэ, ажахы эрхилэгын шэнэ эрхэ байдалда хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, худэлмэришэд, колхознигууд ажахы эрхилэгын экономическа, арга хэрэгсэлнүүдые ооһэдынгөө ажал дээрэ хэрэглэнэдээ иимэ амжалтануудые түйлаа. Энэмнай һайн эхин гэжэ тоолохо байнабди.

Гэхэтэй хамта колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилхы органууд хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэхэ талаар дутуу дунданууддтай байнаһаар. Эндэ ямар гол дутагдалнууд бэ гэхэдэ, техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ (хизаарлагдаһан фонд дээрэһээ) багаар үгтэнэ. Прогрессивнэ ургаһан расценкээр тоосоон бүруугаар хэгдэнэ. Жэлэй худэлмэриин дунгоор зарим газарта бүруу ойлгоҳонһоо болоҳо, натуральна түлбэри түлэгдэнэн байха юм.

Ажахын тоосооной даабари үгтэхэдөө, эршэмтэй түрүү технологи хододоо хараада абтадаггүй байгаа. Ажахын тоосоондо оруулагдаһан подразделенинүүдэй дунда тоо бүгэнэ. Шэнэ эрхэ байдалда хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, худэлмэришэд, колхознигууд ажахы эрхилэгын экономическа, арга хэрэгсэлнүүдые ооһэдынгөө ажал дээрэ хэрэглэнэдээ иимэ амжалтануудые түйлаа. Энэмнай һайн эхин гэжэ тоолохо байнабди.

Гэхэтэй хамта колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилхы органууд хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэхэ талаар дутуу дунданууддтай байнаһаар. Эндэ ямар гол дутагдалнууд бэ гэхэдэ, техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ (хизаарлагдаһан фонд дээрэһээ) багаар үгтэнэ. Прогрессивнэ ургаһан расценкээр тоосоон бүруугаар хэгдэнэ. Жэлэй худэлмэриин дунгоор зарим газарта бүруу ойлгоҳонһоо болоҳо, натуральна түлбэри түлэгдэнэн байха юм.

Ажахын тоосооной даабари үгтэхэдөө, эршэмтэй түрүү технологи хододоо хараада абтадаггүй байгаа. Ажахын тоосоондо оруулагдаһан подразделенинүүдэй дунда тоо бүридхэлдэ анхарал хандуулхаар гэжэ һанагдана. Шэнэ эрхэ байдалда энэ түрүү онол аргаар худэлхэ механизаторнуудай, малшадай кадрнуудые һургаха худэлмэри үшөол доогуур хэмжээндэ ябуулагдана.

Ажахы эрхилэлгын экономическа арга хэрэгсэлнүүдые саашадань нарижуулан һайжаруулһанай ашаар мүнөө үедэ олхоз, совхозуд, районой хүмүүд ажахын продуктнуудые үйлуулдаг предприятинууд таяан болон мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые ба гүнэдэ худалдалгые дээшэлүүлэ талаар тодорхой худэлмэри ябуулжа байнхай. Районой ажахынууд энэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ гүрэн түлэдөө мяха, һү, овощ, хартаабха тушаалгаар, адууһа малай ашаг шэмые нэмээлгээр, удалдагдаһан продукциин шаарые һайжаруулха талаар заим тэды амжалта түйлаа.

1985 онойхидо орходоо нёндо һү тушаалга 17,3 процентээр, мяха — 25,3, овощ — 1, хартаабха — 11,6 процентээр ургаһан байна. Үнеэн бүриһөө һү һаалга 319 килограммаар дээшэлүүлэгдэ гэхэ гү, али 2052 килограммда хүргэгдөө. Мяханай комбинадта худалдагдаһан малай шэгнүүр хараа байса дээшэлээ, шанарынь һайжараа.

Худөө ажахын продукци гүрэндэ тушаалга хайшан гээд нэмээгдээб гэбэл, таряан болон мал ажал дээрэ эршэмтэй түрүү технологи, хамтын подряд, ажахын тоосоо, үйлэдбэриин гаргаша тодорхойлхо чековэ гурим ашаг үрэтэйгөөр нэбтэрүүлнэһээ эхи үндэһэтэй. Районой ажахынуудта мүнөө ажахын тоосоондо оруулагдаһан үйлэдбэриин 512 подразделени худэлжэ байна. Нёдондо 403 подразделени гэхэ гү, али бүхы подразделенинүүдэй 78,4 процентнь хамтын подрядай гуримаар ажаллаа. Тэрэ тоодо таряан ажалай бүхы 165 бригада, звено энэ түрүү онол аргаар худэлжэ, продукци абаһанайнгаа ээргээр эсэсэйнгээ тоосоо хэдэг болоҳой. Мал ажал дээрэ бүхы коллективэй 73,6 процентнь хамтын подрядта оруулагдажа, ажалда хабаадалсаһанай коэффициентээр түлбэреэ абана. 470 подразделени гэхэ гү, али 91,8 процент бригада, звено, фермэнүүд чековэ гуримаар тоосодог болонхой. Чековэ гуримаар хамтын подрядта оруулагдаһан бригада, фермэ, звенонууд ороохо таряанай, хартаабхын, огородой эдеэнэй баян ургаса абана, даалгагдаһан малайнгаа ашаг шэмыень хараа байса дээшэлүүлнэ. Эдэ коллективүүдтэ ажалайнь бүтээсэ дээшээ, үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин өөрынь үнэ сэнгынь доошоо байна. Жэшээ болгон, Дзержинскийин нэрэмжэтэ совхозой В. Л. Тетеринэй даадаг тракторно-таряан ажалай бригадын ажал хэрэгыень эндэ дурдая. Энэ бригада ороохото ургамалнуудые тарижа ургуулдаг гол шэглэлтэй юм. Тэдэнэр хамтын подрядта оруулагдаһан хадаа материальна болон мүнгэ зоориингөө гаргашые шалгаха ба бүридхэлдэ абаха талаар чековэ гурим нэбтэрүүлээ һэн. Тус бригадын худэлмэриин гаргашань совхозэйхидо орходоо 2 дахин бага байна, сэхэ гаргашаараа ороохоной өөрынь үнэ сэнгынь 2 түхэриг 57 мүнгэтэ болоно. Түсэбынь 3,23 түхэриг байнаһан юм. Харин совхозо дотор энэ үрэ дүн 4,17 түхэригтэ хүрэдэг. Бригадын гэшүүн бүхэн 10087 түхэриг продукци үйлэдбэрилөө гэхэ гү, али совхозой худэлмэришэн бүхэнэйхидэ орходоо 2940 түхэриг өөр дээшээ юм. Тэдэнэр түнер ороохо суглуулжа абаа бэлэй. Харин тус ажахынхид таряалангайнгаа гектар бүриһөө дунда ээргээр 16,6 центнер ургаса хуряагаа һэн. Эсэсэй тоосоогоор эдэнэр продукциингаа түлөө 2520 түхэриг, тоҳо түлищэсэ гамнаһандаа 867, сэхэ гаргашаяа хямдаруулһанайнгаа түлөө 563 түхэриг мүнгэ абаа гэхэ гү, али нэгэ түхэригтэ 58 мүнгэ уридлан түлэгдөө.

Энэ үрэ дүн юу харуулнаб гэхэдэ, ажахы эрхилэгын шэнэ эрхэ байдалда хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, худэлмэришэд, колхознигууд ажахы эрхилэгын экономическа, арга хэрэгсэлнүүдые ооһэдынгөө ажал дээрэ хэрэглэнэдээ иимэ амжалтануудые түйлаа. Энэмнай һайн эхин гэжэ тоолохо байнабди.

Гэхэтэй хамта колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилхы органууд хэлсээтэ уялгануудаа дүүргэхэ талаар дутуу дунданууддтай байнаһаар. Эндэ ямар гол дутагдалнууд бэ гэхэдэ, техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ (хизаарлагдаһан фонд дээрэһээ) багаар үгтэнэ. Прогрессивнэ ургаһан расценкээр тоосоон бүруугаар хэгдэнэ. Жэлэй худэлмэриин дунгоор зарим газарта бүруу ойлгоҳонһоо болоҳо, натуральна түлбэри түлэгдэнэн байха юм.

Ажахын тоосооной даабари үгтэхэдөө, эршэмтэй түрүү технологи хододоо хараада абтадаггүй байгаа. Ажахын тоосоондо оруулагдаһан подразделенинүүдэй дунда тоо бүридхэлдэ анхарал хандуулхаар гэжэ һанагдана. Шэнэ эрхэ байдалда энэ түрүү онол аргаар худэлхэ механизаторнуудай, малшадай кадрнуудые һургаха худэлмэри үшөол доогуур хэмжээндэ ябуулагдана.

Ажахы эрхилэлгын экономическа арга хэрэгсэлнүүдые саашадань нарижуулан һайжаруулһанай ашаар мүнөө үедэ олхоз, совхозуд, районой хүмүүд ажахын продуктнуудые үйлуулдаг предприятинууд таяан болон мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые ба гүнэдэ худалдалгые дээшэлүүлэ талаар тодорхой худэлмэри ябуулжа байнхай. Районой ажахынууд энэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ гүрэн түлэдөө мяха, һү, овощ, хартаабха тушаалгаар, адууһа малай ашаг шэмые нэмээлгээр, удалдагдаһан продукциин шаарые һайжаруулха талаар заим тэды амжалта түйлаа.

1985 онойхидо орходоо нёндо һү тушаалга 17,3 процентээр, мяха — 25,3, овощ — 1, хартаабха — 11,6 процентээр ургаһан байна. Үнеэн бүриһөө һү һаалга 319 килограммаар дээшэлүүлэгдэ гэхэ гү, али 2052 килограммда хүргэгдөө. Мяханай комбинадта худалдагдаһан малай шэгнүүр хараа байса дээшэлээ, шанарынь һайжараа.

Худөө ажахын продукци гүрэндэ тушаалга хайшан гээд нэмээгдээб гэбэл, таряан болон мал ажал дээрэ эршэмтэй түрүү технологи, хамтын подряд, ажахын тоосоо, үйлэдбэриин гаргаша тодорхойлхо чековэ гурим ашаг үрэтэйгөөр нэбтэрүүлнэһээ эхи үндэһэтэй. Районой ажахынуудта мүнөө ажахын тоосоондо оруулагдаһан үйлэдбэриин 512 подразделени худэлжэ байна. Нёдондо 403 подразделени гэхэ

«МАЛ ХАРАҺАН АМА ТОҺОДОХО...»

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЭЭРГЭДЭ

ТӨӨСГЭН, байгша оной үнгэрһэн февраль һарын эхээр, эрхим ажалайнгаа түлөө республикын Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэнэн түрүүшүүлэй заншалта уулзалга Улаан-Үдэ хотодо болоо һэн.

Хаа хаанаһаа эндэ сугларһан үйлэдбэриин түрүү түлөөлэгшэдэй дунда нэгэ залуу хүбүүе өбөрбоб. Энеэбхилһэн урин шарайтай, ээр үндэрхэн энэ хүбүүн имэ ехэ баяр ёололдо түүшынхиеэ хабаадажа байан хүн гэжэ абаһаар мэдээр, сэдьхэлээ худэлэнги нзатай, үнэтэй бэлэг, грамотаяа тэбэринхэй зоной хаху тээхэнэ зогсожо байба.

Хажуудань ошожо танилабабди. «Сергей Дашиев, Іруунын районой «Комсомольский» совхозой үхэрлэнби»,— гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Зонһоо бага хажуу тээлээ гаража, сүлөө газарта уугаад хөөрэлдэбэбди. Тэ-ээнтэй суггаа ябаһан ажаынь отделение эрхилэгшэ Ринчин Дондокович Будаев е-уе хэрэгтэй тайлбари гэжэ, нэмэлтэ оруулжа айгаад, хөөрэлдөөемнай нинээд ул-гам болгожо үгэбэ.

Сергей Эдуардович Дашиев Совет Армиин сэрэй алба дүүргэжэ ерэнэнээ хойшо 1976 онһоо Тэмбэ нютагтаа механизаторлар хүдэлөө юм. Яһала магалтайшье ажаллажа байна.

— Һүүлэй хоёр жэлэй туршада ажахынгаа гол һаларн — эбэртэ бодо мал үсэбэрилгэдэ эрид хубилалта эхэ зорилготойгоор иланаяа тугал хухүүлдэг үнеэдэй гүүртэнүүдтэ эдэбхитэй, үнэн шударгы хүнүүдые табиха гэжэ шидээ һэмди. Тиигэжэ Сергей Дашиев Людмила Дамбаевна нүхэртээ 1985 ондо хүхүүли тугалнуудтай 100 гаран үнеэдые даажа абаа һэн,— гэжэ Р. Д. Будаев хэлэнэ.

— Тэжээл эрихэгүй түмэр техникэдэ худэлжэ байтараа, ходо мөөрэлдэжэл байдаг зуу гаран мал тушаажа абахадаа, түрүүшээр түдэгэсөөгүй гүт? — гэжэ Сергейнээ асуубаб.

— Ямаршье ажал адли ааб даа. Гэбэшье мал харуһалха гэшэмнай механизаторраар худэлһэндэ орходоо харюусалга ехэтэйшэг. Хэды ехэ хуйтэн, һалхи шуурган боложо гү, али саһа, бороо орожо байг, малһаа холо ошохогүйш, бүрил оролдосотойгоор, хамаг хүсэ шадалаа гаргажа худэлхэ хэрэгтэй ха юм. Тиигээгүй һаа, үнеэдһээ тугалнуудые хайшан гээд олоор абажа, һайнаар түлжүүлхэбши? Аргагүй. Тэрээн дээрэһээл нимэ ажалда ороһон хойноо үдэр һунигүй оролдохол ушартай бологдоо,— гэжэ тэрэ энеэбхилэн хэлэнэ.

Оройдоол жэлһээ үлүүтэй саг соо малшанаар худэлжэ байбашье, энэ залуу айлайхи һайн үрэ дүнгүүдые туйлажа байна. Жэшээлхэдэ, урда жэлнүүдтэ казахай сагаан толгойто үүлтэрэй зуун үнеэн бүриһөө оройдоол 60 — [illegible] тай абтадаг гүүртэдэ Дашиевтанай ажаллажа эхилһэн бүри түрүүшын жэлдэ зуун үнеэн бүхэнһөөнь 98 тугал түлжүүлэгдээ. Нёдондо тэдэнэр эхые хүхэдэг тугал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэ соо 550 граммаар нэмээхэ түсэбтэй һаа, 737 граммда хүргөө һэн. Нэгэшье түл гарэалуулаагүй томо болгоо.

ҮНӨӨ жэлэй үнгэрһэн февраль, март һараануудта бүхы 102 үнеэдһээ 80 шахуу тугал абаад, нэгэшье гарэагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Апрель соо үшөө арба гаран үнеэдынь тугалаха юм.

— Үнеэдһээ гансахан тугал олоор абажа, гарза хоролтогуйгөөр түлжүүлхэ бэшэ, мүн баһа мяханда тушаагдаха эрэ, эмэшье тугалнуудые нарайһаань нариннаар харуһалжа, түргэн томо болгохо гээшэ гол шухала. Тугалнуудые 6—7 һаратай болоторнь гол түлэб эхынь һүөөр тэжээнэбди. Тиимэнээ үнеэдэй һүехэтэй байхынь тула һайнаар эдеэлүүлхэ, ходо тобир таргаан байлгаха хэрэгтэй. Тиигэжэ шадаһанай ашаар бидэ тугал бүхэнинэ 200 килограммһаа бага бэшэ шэгнүүртэйгээр эхэнүүдһээнь һалгаанабди. Удаань тэдэнине үшөө 4—5 һара соо гүүртэ дээрээ байлгажа, тус бүриинь 280 килограммда хүргөөд, шахалгын гүүртэдэ тушаадагбди. Тэндэ үхэрнүүд үшөө 3—4 һара соо шахагдан таргалуулагдажа, тус тустаа 370—380 килограмм шэгнүүртэй болгогдоод, мяханай комбинадта тушаагдана,— гэжэ Сергей Эдуардович хэлэнэ.

— Ондоогоор хэлэбэл, танайхин үнеэдээ үбэлдөө, хабар эртэ түрүүлээд, тугалнуудыень жэл хахадһаа үлүүтэй болгожо гэхэ гү, али үбэлжүүлээд, хоёр зуһуулаад, мяханда тушаана ха юм даа. Энэтнай экономическа талаараа хэр ашагтайб? — гэжэ асуухадамни, Ринчин Дондокович нигэжэ харюусаба:

— Энэ һалбаримнай һүүлэйл хэдэн жэлдэ ашаг үрэтэй боложо эхилээ. Урдань мяханай гүүртэнүүдтэ тугал үсөөн абтахаһаа гадна, тэдэмнай хоёр-гурбан жэл соо байлгагдажа, арай гэжэ 350—360 килограмм шэгнүүртэйгээр мяханда тушаагдадаг һэн. Мяханай гүүртэнүүдтэ тугалнуудай шэгнүүр ехээр нэмээжэ, түргэнөөр түлжүүлдэг, удаань тэдэнине һайнаар шахан таргалуулдаг болоҳоной ашаар совхоз нёдондо 2 миллион шахуу түхэригэй мяха гүрэндэ худалдаа гэхэ гү, али тэрэмнай урда жэлэйхиһээ 200 мянган түхэриг өөр ехэ болоо. Мүн урэанда жэжэ, туранхай мал мяханда тушаажа, 320 мянган түхэригэй гарзада ороһон һаа, бүри энэ жэлдэ 500 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулха аргатайбди. Юуб гэхэдэ, байгша оной эхиннһээ хойшо тус бүридөө 370 килограммһаа дээшэ шэгнүүртэй, тарган 150 үхэр мяханда тушаажа, гол сэн дээрэнь 100 үлүүтэй мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулаабди. Эдэ бүгэдэдэ манай бэрхэ малшан Дашиевтан болон бусад нүхэднай ехэ хубита оруулна гээшэ.

— Теэд оройдоол жэлһээ үлүүтэй саг соо худэлжэ байгаад хайшан гэжэ ажалдаа нимэ ехэ хубилалта хээ гэшэбта? — гээд асуугдаба.

— Миниг һанахада, нэгэдэхеэр, эндэ хамтын гэхэ гү, али гэр бүлын подряд ехэ ашаг үрэтэй байба. Бидэ ооһэдынгөө хүсөөр малайнгаа эдихэ үбһэ, зеленко хуряажа абадаг болоообди. Нёдондо манайхин 670 центнер үбһэ бэлэдхээ һэн. Малай байра байдалые гол түлэб ооһэдөө заһабарилнабди. Хоёрдохёор, совхознай малшадтаа һайн гэр байра баринжа үгэхэ гэхэ мэтэ али болохо хэрэгтэй юумээр хангахаһаа эхилээд, ажалдамнай саг үргэлжын анхарал хандуулха талаар ехэ оролдолго гаргана. Урдань мяханай гүүртэнүүдтэ худэлхэ хүнүүд олдодоггүй һаа, харин мүнөө тэндэ ажаллахаяа ошохоор зариман булаалдажа байдаг болоҳой. «Мал һайнаар харуһалхада, аман баһал тоһодогдохо» — гэжэ зон хэлсэдэг гээшэ. Энэнь мүнөө манайда яһала тобойсо харагдана гээшэ.

ХАМТЫН подрядай гуримаар худэлдэг болоходоо эндэхи малшад түсэбтэ даабаринуудаа үлүүлэн дүүргэхын түлөө оролдохоһоо гадна, ажалай гаргашые али болохоор хорооҳо, бүхы юумэндээ гамтай наринаар хандахын түлөө тэмсэнэ. Юуб гэхэдэ, ажалайнь гол болон нэмэлтэ түлөөһэн эдэ бүгэдэһөө сэхэ дулдыдана ха юм. Жэшээнь, малшадта абаһан тугал бүхэндэнь 5 түхэриг түлэдэг. Хэрбээ зуун үнеэн бүриһөө 70 тугал абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээд байгаа һаа, тугал бүхэнэй түлөө 5 бэшэ, харин 9 түхэриг түлэдэг байна. Мүн малай шэгнүүрые 1 центнерээр нэмээһэнэй түлөө 19 түхэриг түлэгдэдэг һаань, харин бүхы гүүртээрээ малай шэгнүүр нэмээхэ түсэбтэ даабаряа үлүүлэн дүүргэбэлынь, тэрэнэй центнер бүхэнэйнь түлөөһэн 29 түхэриг хүрэтэрөө дээшэлдэг байна.

Үнгэрһэн жэлдэ С. Э. Дашиевтанай гэр бүлэ подрядайнгаа бүхы даабарине үлүүлэн дүүргэжэ, горитой мүнгэ, зөөри алмаад, авансаар түлөөһэн дээрээ эсэсэй тоосоогоор 7 мянган түхэриг нэмэжэ абаа.

Дээрэ хэлэгдэһэн баримтануудта үшөө нэгэ нимэ юумэ нэмэхээр. «Комсомольский» совхозой малшадай дунда социалис мүрысөөн ашаг үрэтэйгөөр дэлгэрүүлэгдэнэ. Тэрэнэйнь дүнгүүд һара бүри согсологдожо, бюллетеньнүүдынь саг соогоо гаргагдадаг. Тиимэнээ ямар малшанай гуталоор абажа, тэдэнэйнгээ шэгнүүрые ехээр нэмээжэ байһан тухайнь хүнүүд ходо мэдэжэ байдаг. Бэе бэеһээ гээгдэхэгүй гэжэ ороодон худэлдэг. Жэшээнь, Сергей Дашиев ажахынгаа эгээл дүршэлтэй малшадай нэгэн Григорий Тупикинтай ана-мана мүрысөн ажаллана. Үнгэрһэн жэлдэ С. Э. Дашиевтаниинь баг уридлажа гараа юм. Байгша ондо тэдэнэй хэниинь түрүүлэгшэ ааб?

М. НАМЖИЛОВ.

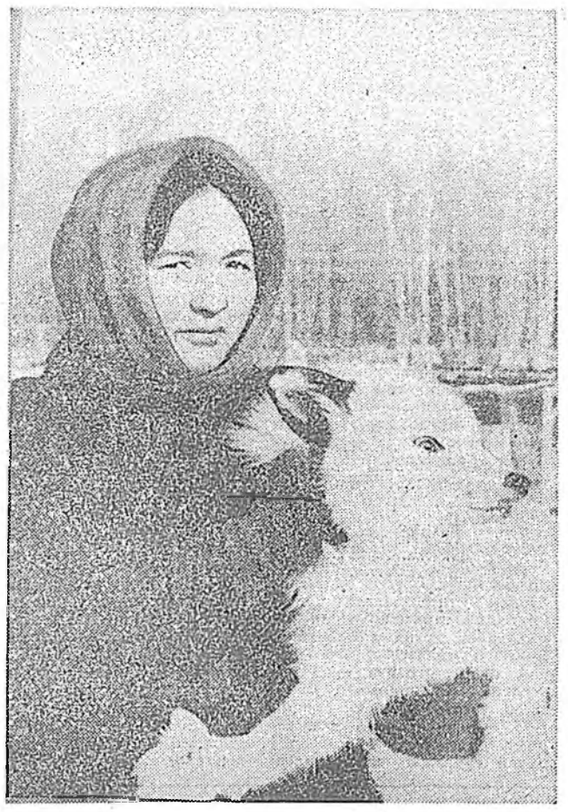

Надежда Владимировна Байбородина Яруунын районой Романовка һуринда оршоһон Витимэй коопзверопромхозой фермэдэ 12 жэлэй туршада ан үсхэбэрилэгшоор худэлнэ. Тэрэ нүхэдтэеэ суг халтар хара, сагаан песецүүдые харуһалдаг. Ан үсхэбэрилэгшэ бүхэн 70 эмэ песец харуһалхадаа, жэл бүри толгой бүриһөонь нэгэ-хоёр гүлгэ абаха, һайн шанартай арһа тушааха ёһотой. Нёдондо эндэхин песец бүхэнһөо 4 гүлгэ абажа, түсэбоо дүүргээ. Энэ жэлдэ Агуу Октябриин 70 жэлэй юйн хүндэлэлдэ бүри дээгүүр үрэ дүн туйлаха гэжэ романовкынхид шидэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүү ан үсхэбэрилэгшэ Н. Н. Байбородина.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ЯМАЛ ТЭЭШЭ ТҮМЭР ЗАМ БАРИГДАНА

ЛАБЫТНАНГИ. (Тюменскэ область). Ямал тээшэ Лабытнанги-Вованёнково гэжэ түмэр замые барижа байгшад һайн дүнгүүдые туйлана. 26-дахи километрэй тэмдэгтэ хүрэтэр түмэр зам баряад, хахад жэлэй түсэбые тэдэнэр болзорһоонь урид дүүргээ.

— Энэмнай һайндэртэ зорюулагдаһан манай бэлэг болоно,— гэжэ түмэр зам баригшадай бригадир А. Балазович хэлэнэ. — Олонхимнай Байгал-Амарай түмэр зам барилсаһан хүнүүд. Мүнөө үедэ табан һалаа зам, уһа ябуулха 42 сорго хоолой баригдаад, хахад миллион кубометр хайр шулуу адхагдаад байна.

— Гансал үйлэдбэриин амжалтануудые бидэниие баярлуулна бэшэ,— гэжэ «Ямалтрансстрой» нэгэдэлэй начальник В. Нак хэлэнэ. — Комсомолой бүхэсоюзна габшагай барилга дээрэ һайн коллектив байгуулагданхай. Механизаторнууд хүүргэ баригшад, замай монтерууд нэгэ нэгэндээ туһалалсан, худэлмэришэдэй эстафетын гуримаар худэлнэ. Мүнөө үедэ зуун километр ута участок дээрэ худэлмэри ябуулагдана.

Рельснүүдые барихын хажуугаар һуурин тосхон болбосон түхэлтэй болгогдоно. Шэнэ гэрнүүдтэ хүнүүд орожо түбхинэнэ. Магазин, бани нэгэдээ.

ВАСИЛИЙ ТЕРКИНДАЙ НЭРЭ ДЭЭРЭ

СМОЛЕНСК. Совет сэрэгшэ-сүлөөлэгшын шэн габьяаб тодолон харуулһан уран зохёолой суута геройн скульптура байгуулгада зорюулагдаһан мүнгэ зөөри «Смоленск, Василий Теркиндо. Хүшөөгэй жасада» гэһэн нэрэ дээрэ ороно. Госбанкын Смоленскэ городской отделениндэ Соёлой совет жасын 700-дахи номерой тоосоон нэгэдээ.

Нютагай уран зохёолшодой эмхи уран зохёолой түлбэритэй хэдэн үдэшэ үнгэргэхэ, областийн комсомолшууд воскресник хэхэ, промышленна предприятинуудай коллективүүд хубитаяа оруулха гэжэ шиидээ юм. Василий Теркиной болон тэрэнэй образые байгуулһан поэт А. Т. Твардовскийн музейн эрхим проектын конкурс соносхогдохоор хараалагдана. Александр Трифоновичэй түрэһэн, баг балшар наһаяа үнгэргэһэн Починковско районой Загорье һуурин муноо жэлдэ һэргээн заһагдахаар түсэблэгдэнэ.

Совет оюн дотор

ШЭНЭ КОНВЕЙЕР ХУДЭЛГЭГДЭЖЭ ЭХИЛЭЭ

СВЕРДЛОВСК. Юумэ угаадаг «Малютка» гэжэ машинануудые бүтээн гаргалгые 1,5 дахин ехэ болгохо конвейер «Уралмашта» һаяхан ашаглалгада оруулагдаа. Үйлэдбэриие зогсоонгүй, шэнэ линиие хабсаргаһан байна.

— Мүнөө бүхы «Малютканууд» гүрэндэ тушаан абаха комиссида тушаагдана,— гэжэ УЗТМ-гэй арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын директор В. Лысов хэлэнэ.—Мүнөө жэлэй түрүүшын кварталда коллектив худэлмэриингөө эршые нэгэ бага һуладхаһан байна. Технологическа эрилтэнүүдые ехэ наринаар сахиха эрилтэ мүнөө хүн бүхэндэ табигдана. Бүтээн гаргадаг детальнуудай шанарые һайжаруулха тухай дурадхалнууд манай дүтэрхы предприятинуудта баһал хэлэгдээ. Мүнөө хэрэг байдал һайжаржа байнхай. Шэнэ конвейерэй проектээр хараалагдаһан хүсэндөө хүргэгдэхэдэ, үшөө хэдэн участогуудай шэнэдхэн заһагдахада, ойрын сагта «Уралмашзавод» жэлдэ 500 мянган «Малютка» бүтээн гаргадаг болохо.

ӨӨҺӘДЫГӨӨ МҮНГӨӨР ӨӨҺӘДЫГӨӨ ХАНГАХА ГУРИМААР

ЛЕНИНГРАД. Облагропромой холимол тэжээд үгэхые дурадхахада, эндэхи «Красная звезда» совхозой малшад арсаһан байна. Малай үбэлжэлгын эсэс тээшэ үбһэ тэжээлэй хомордожо, һү һаалиин доошолжо эхилхэдэ, ажахын хүтэлбэрилэгшэд холимол тэжээл абахые оролдодог. Харин эндэхид тэрэниие абахаһаа ооһэдоо арсаба бшуу. Өөһэдынгөө мүнгэ зөөрөөр ооһэдыгөө хангаха гуримда ажахы ороод, түхэриг бүхэнөө тооложо һурана.

— Үбһэ тэжээлдэ нэмэлтэ гаргаша хэхэдэ, һүн үнэтэй болохо, энэнь совхозые гаргаяа оруулха байна бшуу,— гэжэ директор В. Бородий хэлэнэ.— Тэндэ манда ооһэдынмай үйлэдбэрилһэн һайн шанартай үбһэ тэжээл элбэг ехэ ха юм. Недондо жэлэйхитэй сасуулаад, үнеэн бүриһөө дүнда зөөргээр 1,5 килограммаар [illegible] ехэ һүн һаагдана.

Өөһэдынгөө мүнгэ зөөрөөр ооһэдыгөө хангаха гуримда орохын тула эмхидхэлэй олон хэмжээнүүд абтаа.

Областийн хэдэн арбаад совхозууд болон гэрбуунай фабриканууд ооһэдынгөө мүнгөөр ооһэдыгөө хангаха гуримда оронхой.

КПСС-эй обкомой ээлжээтэ Пленумые үгтүүлэн

НЭГЭН ҺАНАЛТАЙГААР, ҺААДГҮЙГӨӨР

Партийн XXVII съездын шийдхэбэринүүд соо машина бүтээлгын комплексые булюу түргэнөөр хүргөөхэ, һэльбэн шэнэлхэ шухала гээд онсолон тэмдэглэгдэнхэй гээшэ. Энэ зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ барилгашадшье горитой хубитаяа оруулха зэргэтэй.

«Жилгражданстрой» трестын нүүдэл-оньһожоруулагдамал 162-дохи колоннын коллектив «Теплоприбор» заводые үргэдхэхэ, һэльбэн шэнэлхэ худэлмэри 1984 онһоо хойшо хэжэ байнхай. Байгша оной эхиндэ болоҳон КПСС-эй обкомой бюрогой шийдхэбэреэр 1988 ондо эндэхи бүхы объектнүүдые барижа, ашаглалгада оруулхаар уялгалагдаа һэмди. Юуб гэхэдэ, заводые үргэдхэхэ худэлмэри дүүргэхэдэмнай, предприятиин худэлмэришэдэй тоо хоёр дахинаар олошоржо, мүнөөнэйхиһөо дүрбэ дахин ехэ продукци үйлэдбэрилэн гаргаха жэшээтэй болохо бшуу.

Манай колоннохоо гадна 1-дэхи, 5-дахи, 7-дохи СМУ-нуудай болон барилгын бусад

ЗУУН-МОРИН ДОЛГИЛЖОЛ БАЙХА

ЗУУН МОРИН... Зарим хүнүүд Зүүн-Мүрэн гэжэ тайлбарилдаг байгша. Зүгөөр манай нютагаархин Зуун-Морин гэжэ нэрлэдэг юм.

Зуун-Морин — жэгтэй һайхан нютаг. Энэ хадаа бэлигтэ поэт Цыретор Зарбуевай түрэһэн нютаг гээшэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордожо, харата фашис булимтарагшадһаа түрэһэн һайхан Совет Эхэ ороноо хамгаалжа, алтан амияа үгэһэн баатар хүбүүндээ зорюулһан стенд буряад хэлэнэй, литературын кабинет соо эмхидхэгдэнхэй юм.

Манай һургуулиндa буряад хэлэнэй, литературын кабинет түхеэрэгдэнхэй. Урогтоо хэрэглэхээр эүйлнүүд бага зэргэ суглуулагданхай, техническэ хэрэгсэл, буряад поэдүүдэй ооһэдынь уншаһан зохёолнуудтай грампластинкануудай тусхай хрестомати, «Буряадай уран зохёолшод» гэһэн альбом тэндэмнай бии.

Һургуулиин реформо бэелүүлжэ, ажабайдалаа шэнэдхэн хубилгажа байһан үе сагта бидэ — буряад хэлэнэй багшанар баһал ооһэдынгоо хүдэлмэриие шүүмжэлхы нюдоор шэнжэлэн хараха, саашадаа ябуулха ажалаа уриншалан түсэблэхэ уялгатайбди. Буряад хэлэнэй багшанарай хэшээлдэшье үсоон ородог, программна материалнууд, һуралсалай түсэбүүд буряад хэлээр хэр зэргэ дүүргэгдэнэб гэжэ һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд урдань балай шалгадаггүй, һонирходогшьегүй байгаа. Мүнөөшье зарим газарта хүушан хэбээ алдаха дурагүй хүтэлбэрилэгшэд биил хэбэртэй агша.

Гэбэшье буряад хэлээр, литератураар хэшээлнүүдээ тон һайнаар, һонёор үнгэргэхэ гэжэ шадалааараал оролдогдоно. Гэхэ зуура буряад хэлэнэй, литературын программаар методическа туһаламжа хомор. Гадна «Буряад хэлэ, литература заалгын методико» мүнөө хүрэтэрөө зохёогдоогүй байхадаа, һайн гэхээр гээшэ гү?

Үшөө нэгэ ажаглалта юун бэ гэхэдэ, «Буряадай уран зохёолшод» гэһэн альбом соо буряад бүхы уран зохёолшод юундэшьеб бултадаа оруулагдаагүй. Жэшээнь, Буряадай комсомолой шангай лауреадууд Лопсон Тапхаев, Галина Раднаева гэгшэд юундэ оруулагдаагүйб? Тэдэнэй зохёолнууд факультативнааршье һургуулида шудалагдаха ёһотой бэшэ гү? Гэхэтэй хамта тус альбомые дахин хэблэхэдээ, уран зохёолшодой дүрэ зурагуудай шанор тухай бодомжолхо шухала.

Буряад хэлэн дээрэ үхибүүдэй уншаһаар ном тон үсоон. Автономито бүхэли республикада оройдоо 1000 хэһэгээр буряад номуудые хэблэдэг ушарые юун гэжэ тайлбарилалтай болоноб?

Шэнэдхэн хубилгалгын үе сагта буряад номуудые хэблэлгэдэшье мүнөөнэйхеэр хандаха шухала. Илангаяа 1—4-дахи классуудта һуралсалай предмедүүдые буряад хэлэн дээрэ зааха тухай тогтоолой абтаад байхада, буряад хэлэн дээрэ гарадаг уран зохёолнуудые хэблэхэ асуудалые холын хараатайгаар шиидхэхэ шухала.

Харин һурагшадаа буряад хэлэндээ, уран зохёолдо, үндэһэн искусствадаа дуратайгаар хүмүүжүүлхын тула али бүхы оролдолго гарганабди. Хизаар ороноо шэнжэлэлгын ба буряад литературын кружок энэ зорилгоёо бэлүүлхэ хэрэгтэмнай сэхэ нүдөө үзүүлдэг гэжэ тэмдэглэлтэй. Кружогой эмхидхэгдэһээр үнихэн боложо байна. Энэ кружогой гэшүүд арадай аман үгын зүйлнүүдые эдэбхитэйгээр суглуулдаг юм. Энэ нангин хэрэгтээ тэдэнэр таабайнараа, теэбиинэрээ, эхэ эсэгээ хабаадуулдаг. Гуурһаяа туршадаг, шүлэг, рассказуудые зохёодог эдиршүүл манда бии. Суглуулһан материалнуудаа, ооһэдынгөө зохёоһон юумэнүүдые хэрэглэн, кружогой гэшүүд альбомуудые, гар бэшэмэл журналнуудые гаргадаг байха юм.

Кружогоймнай гэшүүд һургуулиингаа уран һайханай хүдэлмэридэ шударгыгаар хабаадажа, нютагай зондо концерт харуулдаг гэзэ.

Манай районой «Саяан» газетын дэргэдэ хүдэлмэрилдэг, нёдондо нажар 50 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэһэн Мүнхэ Сарьдагай нэрэмжэтэ уран зохёолой нэгэдэл манай кружогой хүдэлмэридэ һайн нүлөө үзүүлдэг гэжэ эли ааб даа. Заримдаа һурагшадаймнай бэшэһэн юумэнүүд «Саяанай самаряанда» гаражка, авторнуудаа, бидэниие баясуулдаг байна.

«Буряад үнэн» газетынгээ «Хонхо» хуудаһанда юумэнүүдээ барлуулха болоһондоо ехэ баяртай байбашье, манай толгойдо айхабтар ехэ харюусалга тудаба гэжэ һайн мэдэжэ байнабди. Саашадаа кружогойнгоо хүдэлмэриие улам эдэбхижүүлхэ, «Зуун-Мориной долгин» гэжэ нэрэтэй гар бэшэмэл журналаа, ехэ наринаар, саг үргэлжэ гаргажа байха гэзшэ манай кружогой гэшүүдэй тон шухала зорилго болоно.

Сэнхир хүхэ Байгалдаа дуһалаа нэмэлсэжэл байдаг Зуун-Мориной урасхал хэзээдэшье таһалдахагүй. Тэрээн шэнги, арадай дундаһаа бэлигтэй хүбүүд, басагад гаражал байха. Энэ нангин хэрэгтэ манайшье һургуулиин кружок түлхисэ бололсохо аалам гэжэ ехэ найданабди.

М. ШОБОЕВА,
Түнхэнэй районой Зуун-Мориной дунда һургуулиин буряад хэлэнэй ба литературын багша.

...далайн эрьеһээ холо бэшэ оршодог Зуун-Морин ...ой нэрээр нэршэһэн һуурин Түнхэнэй райондо бин... дунда һургуулида хизаар ороноо шэнжэлэлгын ...хёолой кружок хүдэлмэриижэ байдаг. Буряад хэ... литературын багша М. Л. Шобоевагай хүтэлбэрин... ...ажэ байдаг кружогой гэшүүд хизаар ороноо шэн... ...арадай аман зохёолой зүйлнүүдые бэшэжэ абаха ...ёэ юумэ хэжэ, бүтээжэ байдаг. Гадна хүүгэд ...туурһаяа туршажа, шүлэгүүдые, бишыхан расска... ...бэшэдэг юм.

...Мориной дунда һургуулиин һурагшадай хэжэ бай... ...лмэриин зарим тэдыень мүнөөдэрэйнгөө «Хонхо»... ...лбобди.

ҺУРАГШАДАЙ ШҮЛЭГҮҮД

Хабар

Хабар дуулан ерэжэ,
Хадын саһа хайлуулна.
Хухюу үхибүүд наадажа:
—Хабар! Хабар!—гэлдэнэ.
Горхоной мүльһэн зайлажа,
Гол тээшээ дугшана.
Талын сэсэг бултайжа,
Трактор хүлэг пагшана.

Эжын үдэр

Мартын нойманай үглөогүүр
Наартай наран игаана.
Мартын найманай
үглоогүүр
Агаарта хүгжэм зэдэлнэ.
Эртүүр бодожо, эжыгээ
Эхын үдэрөөр
амаршалнаб.
Ажалдань һэлгэн, эжыгээ
Амаруулхаяа оролдоноб.

Улаан сэсэг

Уужам ногоон талада
Улаахан сэсэг урганал.
Һэбшээ һалхинай буухада,
Хойшо, урагшаа дохинол.
Огторгойн наранай
шарахада,
Үшөө улаан болохол.
Шуурятай бороогой
ороходо,
Үшөө дээшээ ургахал.
Улаахан сэсэгхэмни
Хойшо урагшаа харанал,
Улаахан нарандаа
Уяран, уяран баясанал.

7-дахи «Б» классай һурагша ЦЫБИКОВА Наташа зохёобо.

Этюд

Хүйтэн үбэл ерэжэ,
Хубүүд бээлэй барина.
Хүндэтэ сэсэн эжымнай
Халуунаар галаа түлинэ.
Халуухан сайгаа үүхадаад,
Хүдэлмэридоо түргэн
ошобо.
Зургаан сасуу хүбүүд
Зүүн-Морин дээрэ наадана.

* * *

Айлшан хүйтэн үбэлнай
Аймшагтай морнёо унана.
Айдарлан шуургаяа
эмээллээд,
Саһа, һалхи дахуулна.
Һарьдагай орой шэртэһээр,
Саяан үндэр ууладам
Сагаан малгайень
үмдэхүүлбэ.

6-дахи классай һурагша АМБАЕВ Баяр зохёобо.

Хэшээл

Хонхо жэнгиржэ,
Хэшээлдээ үхибүүд ороно.
Багша үүдэ татажа,
Бултыемнай мэндэшэлнэ.
Ажал эхилжэ,
Аалин байдал тогтоно.
Арсалан хубүүн
Абаһаар һанаа алдана:
Гэрэй даабари
Дүүргээгүй хаш тэрэ.
Хүринхэн самбарта
Хубүүн гарахаяа арсаба.

4-дахи классай һурагш АНГАРХАЕВА Аюна зохёобо.

Зурагай хэшээлдэ

Хонхын аятай аблан
Хүүгэдые хэшээлдэ урина.
Багшын хоолойн самаряан,
Бултые ажаллахые уряална,
Зурагай хэшээл болохонь,
Зурахаб ажалша абаяа,
Саһатай хойто мундаргаяа
Саарһан дээрэ буулгахаб.

4-дахи классай һурагш САЛДАНОВ Рустам зохёобо.

Зуун мориной жолоо барижа...

(Үреэлнүүд)

Зуун мориной жолоо
барижа,
Зургаан хубүүдэй
Аба эжы боложо,
Зуун-Морин нютагтаа
Жаргахатнай болтогой!
Ябаһан тээшээ ямбатай,
Ошоһон тээшээ олзотой
Олондо хүндэтэй
жаргагты.
Баабайнгаа нютагта
Баян боложо,
Эжынгээ нютагта
Эрдэм гүйсэжэ ябаарай!

Аша үринэртнай
Алтан һайхан богоһо табиг,
Алдар нэрэ зэргэ олог,
Урилдама мори унаг,
Ухаанай сэсэн эрдэм
шудалаг,
Ута һайхан наһа эдэг!

Утаатай ургэн
гуламтадатнай
Унтаршагүй унай бадараг!
Үндэр газартаа таряа
хаяжа,
Үргэн газартаа адуу
удхаарэйт!
Урин дободо гэрээ табижа,
Уужам талада малаа
удхэжэ,
Эртэ бодожо,
Орой унтажа,
Олон зоной
Ударидагша боложо,
Ута наһатай
Удаан жаргалтай
ябаарайт!
Хүндэл адли хүн боложо
Хүлэгтэл адли жороо
боложо,
Арадтаа алдартай,
Зондоо суутай ябахатнай
болтогой.
Үдэр бүри
Үнэтэй үгэ шагнажа,
Һара бүри
Һайн үгэ шагнажа
ябахатнай болтогой!
Дэлхэйдэ дайгүй,
Далайда долгигүй,
Дайдада манагүй байг!
Һурагшадай
суглуулбариһаа.

Хурим түрэ дээрэ хэлэгдэдэг үреэг

Түлиһэн галтнай
Түмэн жэлдэ шатаг,
Түрэһэн гараһан хоёрнай
Энхэ мүнхэ жаргаг!
Хотогор газараа
тэгшэлхэ —
Хорин үнгын сэсэг.
Энэ маная тэгшэлхэ —
Аша үримнай хэшэг.

5-дахи классай һурагша СОНДОНОВА Оля бэшэжэ абаба.

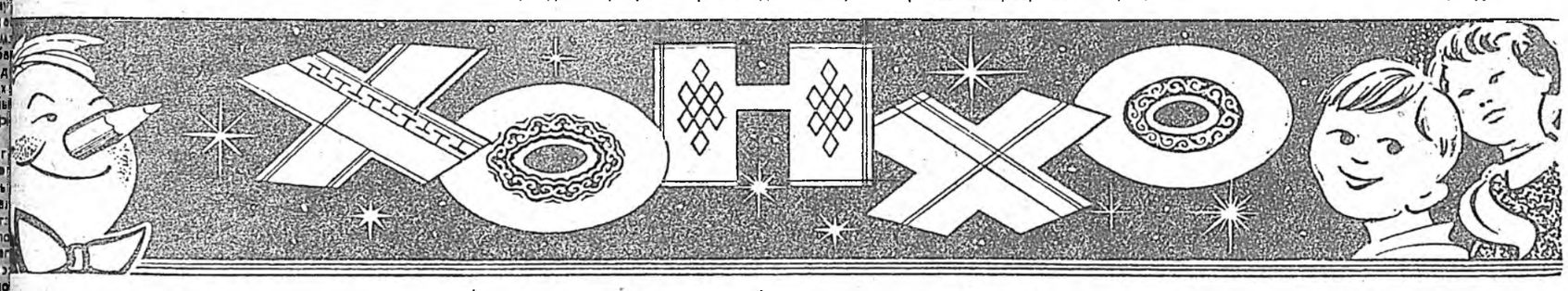

...ИНИЙ БАГША

(Найруулга)

...буряад хэлэ, бэшэгэй болон литературын хэшээл үнгэргэ... ...ибди. Һаруул таһалгаа соо буряад ...лин намдуу байдаг. ...багша түрэл буряад ...ай хоорэнэ. Һурагшадай анхаралтайгаар шагнаһэд хоорондоо хоёруй. Багшымнай аятай ...оолой тодоор сонос...

...ималай үнандал
арюун тунгалаг,
...ай миһэрэлдэл
урин налгай
буряад хэлэмнай.
...ай манандал
үнжэгэн сагаан лэ,
...ай альгандал
энэрхы дулаан лэ
буряад хэлэмнай.
...ай үнандал
бузаргүй тунгалаг,
...ан нюдэндэл
бурнгүй һайхан лэ
буряад хэлэмнай..,—

...ондок Улзытуевай шүүмүрнүүдые багша маа... ...ндьхэлэй уяртар, урин ...сэжэгэр уншана. Эдэ ...ай удхые тайлбарилагшад бүхэнэй досоо ...ан соонь мүр сараа ...гэжэ ороло...

...ад түрэл хэлэмнай ма... ...ыг һүмбэйтэй сугтаа ...ай ородог. Уугаи эхэ ...ай шуһан соомнай ха ...ааваш, хэзээш, түрэл ...аш холо яба — түрэл... ...ыг шагнажа, шэмэг бол... ...ыг ханахаш,— гэжэ бидэ... ...ингэхээр жэшээнүүдые ...ыг үгэнэ.

...ймнай мачай һургуулиин 25 жэлэй туршада ...на. Энэ үе саг соо тэ... ...ншээлнүүдэтэ хэды хүүрэл хэлэээ шудалааб! ...ай дунда маанадай аба, ...хые байгаа. Минии ...аба хоёр мүнөөшье бу... ...лэнэйнгээ багшые һай... ...ааг юм. Сүлөө саг... ...рэнэрни буряад ном, ...үүдые уншадаг.

...а, хэшээлнүүдээ нилээн ...ингэргэдэг. Тэрэ шу... хала гаража байһан темэнүүдтэ нэмэлтэ болгон, мүнөө үе сагай ажабайдалтай холбодог юм. Жэшээнь, Жамсо Тумуновай «Арад зомни, тэмсэлдэ бодыш!» гэһэн шүлэг гарахадаа, дайнда унаһан нютагай хүбүүдтэ табигдаһан хүшөөгэй дэргэдэ маанадые абаашажа хөөрөө һэн.

Минии нүхэд бултадаа буряад хэлэнэй, литературын хэшээлдэ дуратайгаар ерэдэг. Багшамнай классһаа гадуур нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулна. «Нютагайнгаа үбгэд, хүгшэдтэ туһа хүргөөд, бидэнэр —кружогойхид тэдээнһээ аман зохёол бэшэжэ абадагбди. Арадайнгаа аман зохёолой зүйлнүүдые суглуулһаараа хэшээлдээ хэрэглэдэг, ереэдүйн үетэндэ орхидог заншалтайбди.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда баатарай үхэлөөр унаһан поэт Цыретор Зарбуевай түрэһөөр 65 жэлэй ойн баярай үдэшэ һаяхан манай һургуулида үнгэргэдөө. Энэ үдэшые һонинноор үнгэргэхын тула багшамнай тон ехэ оролдолго гаргаа. Энэ үдэшэдэ Цыретор Зарбуевай эгэшэнэр, Б. Д. Мархуев гэжэ нүхэршнь уригдажа, 21 наһандаа дайнда унаһан поэт тухай хөөрэбэ. Мүн һурагшад поэдэй шүлэг, дуу, ооһэдынгоо бэшэһэн зохёолнуудые суглараагшадта уншаа.

Багшымнай ажал хүндэшье һаа, маанарта тон һонирхолтой. Бидэ тэрэниие дэмжэхэ гэжэ оролдодогбди. Һурагшадайнгаа досоо ошо бадаргаажа шададаг багшатайбди!

Эрхим һайнаар залуу үетэниие хүмүүжүүлһэнэйнь түлөө манай Эхэ орон, Коммунис парти багшыемнай Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаа һэн.

Би томо болоод, Мария Лопсановна шэнги багша болохоб!

5-дахи классай һурагша УДАЕВА Саша бэшэбэ.

ДУУНУУД

Адуутай баян тиргэндэ
Адуунай шуяан гарадаг
даа.
Аба эжын хойморто
Айлшадай шуяан мүнхэ
даа.
Үхэртэй баян тиргэндэ
Үхэрэй шуяан гарадаг даа.
Үбгэн баабайн хойморто
Үргэлжэш айлшадынь
мүнхэ даа.

* * *

Арын модоной олоншье
һаа,
Агар занданиинь үгы даа.
Аха дүүнэр олоншье һаа,
Аба эжыдэм хүрэнэгүйл
даа.
Хүдоогэй модоной
олоншье һаа,
Хүринхэн занданиинь үгы
даа.
Хүүгэд дүүнэр олоншье
һаа,
Хүгшэн эжыдэм хүрэнэгүйл
даа.

* * *

Сэгээн хүхоор
намаалһан
Шэрэнги модоной намаан
гү!
Сэдьхэл дундаа намаалһан
Шагайн зэргэ зүрхэн гү!
Хара хүхоор намаалһан
Хуша модоной намаан гү!
Халуун сээжэдээ
намаалһан,
Харсагын шэнээн зүрхэн
гү!

* * *

Намар боложо эхилхэдэ,
Набшаһата модон
шарлана.
Наһатай боложо ябахада,
Толгой сайжа халсарна.
Үбэл боложо захалхада,
Үндэһэтэй модон шарлана.
Үбгэн боложо ябахада
Үнэтэй толгой сайшаг.

* * *

Ургаар барифан мориитнай
Унамаар морин болоо ха
юм.
Угжаар ургэһэн
хубүүнтнай
Эсэгынгээ тухай болоо ха
юм.
Жолоогоор барифан
мориитнай
Жороолхош морин болоо
ха юм.
Үлгыдоо ургэһэн
басагантнай
Эжынгээш тухай болоо
ха юм.

Кружогой гэшүүн 5-дахи классай һурагша МАНЗАРХАНОВ Баяр 64 наһатай Дригенова Дари Бадмаевна гэжэ оорынгоо тэсбинһээ эдэ дуунуудые бэшэжэ абаба.

Зураглал ТААБАЙМНИ

МИНИИ таабай Балдан Бизьяевич Шенхоров 1910 ондо Түнхэнэй районой Далахай нютагта түрэһэн юм. Харанхы хуушан сагай ажаһуудалай хүйтэн халууе амасажа үрдиһэн байна. Бага балшар наһанһаа ажал хэжэ һураа. 7 наһатай байхадань, Агуу Октябриин хубисхалай дүлэн нютагтамнай бадараа һэн. Тэрэ гэһээр Балдан хүбүүн нютагһаа 7 модоной зайда оршодог Тооро нютагай 4 класстай һургуулида ябажа эхилһэн гээшэ. Һургуулида ошохонь тикмэшье хүнгэн хэрэг бэшэ байгаа. Юуб гэхэдэ, Далахай нютагые гурбан зүгһоонь Эрхүү гол бэһэлдэг юм. Хойто зүгтэнь хаяа боложо, Зүүн-Саяанай уулануд алтан мундаргануудаа шобхойлгон бодонхой. Балдан хүбүүн нэгэ хэды нүхэдөөрөө һургуулида ошоходоо, Эрхүү голоо онгосоор гаталдаг байгаа. Хаа-яа онгосынгоо нүгөө эрьедэнь байгаа һаа, үни удаан саг соо хулеэдэг һэн. Хура бороо, саһан шуурган хүбүүнэй һураха эрмэлэлые диилээгүй. Хабар, намар Эрхүү голой хүрэхэдэ, гэдэхэдэ, Тооро нютагта айлда байрлажа һураха баатай болодог һэн. Тиигэжэ байжа, баабаймни 4 класс дүүргэһэн хүн гээшэ. Тэрэ үодэ энэнь ехэ һургуули байгаа һааб даа.

Хожомынь таабаймни Шэтэдэ рабфагта һураа. Тэрэнээ дүүргээд, 1929 онһоо 1932 он болотор Буряад морин сэрэгэй полкдо алба хэһэн юм.

Сэрэгэй албанһаа ерээд, түрэл Далахай нютагтаа эмхидхэгдэһэн «Улаан одон» колхоздо мал адуулагшаар, фермые даагшаар, бригадираар. колхозой түрүүлэгшээр ажаллаһан намтартай. Таабаймни түрүүшын коммунарнуудай нэгэн болоно. Мүнөө тэрэ «Маяк» колхозойнгоо «Хүндэтэ колхозник» гэһэн нэрэ зэргэтэй юм.

— Эрхим һайн, урагшатай ажаллажа байтарнай, хархис муухай фашистнэр социалис Эхэ орондомнай шунахайран добтолһон юм. Бидэшье булта совет арадтайгаа дайсанай урдаһаа нэгэ хүн шэнги бодоо һэмди. Харин би баруун фронт эльгээгдэнгүй, зүүн хилэ шадар, алба хээб. Милитарис Японийн Квантун сэрэгтэй тэмсэнэн хүнби,— гэжэ таабаймни хоорэдэг.

Алас-Дурна зүгтэ артиллерийскэ курса дүүргэһээр, лейтенант нэрэ зэргэ абажа, артиллерийскэ взводой командир болоһон байна.

— Зүүн гэхэ гү, али Забайкальска фронтдо баһал шанга байлдааануд болоо юм даа. Хитад, Монгол ороноуудай газарые булимтаран абаһан самурайнуудтай бэеэ хайрлангүй, гамнангүй дайлалдагша бэлэйбди,—гэжэ таабай хоорэдэг.

Дайгаа даража, даагаа һүүлдэжэ, түрэл нютагтаа, гэр бүлэдоо баяртай бусажа, амгалан тайбан ажалаа бүтээлсээд, таабайм наһанайнгаа амаралтада гаранхай.

— Дайн гээшэ хүн зондо хэрэггүй юумэн. Хүн зоной ами наһа таһалха, хүнэй гараар хэгдэһэн юумэ һандааха. Дайн дажарые хорон һанаатан үүдхэдэг. Таанар— минии хүүгэд, ашанар, гушанар эрхим һуралсалаараа, ажалаараа эб найрамдалай түлөө тэмсэхэ ёһотойт,— гэжэ манай таабай ходо хэлэдэг.

— Харагты, таабайтнай бүхы наһаараа эрхим һайнаар ажаллажа, Эсэгэ ороноо хамгаалалсажа, олон үрэ хүүгэдээ үргөө, энэ наһаяа миил үнгэргэжэ ябанагүй,— гэжэ таабайн орден, медальнуудые, Хүндэлэлэй грамоганууд ые абамни омогорхон маанадта харуулдаг.

Улаан одоной, Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай II шатын орденууд, олон медаль таабайн үбсүүе шэмэглэдэг.

Наһатай болоһон таабайн захяае дүүргэн, пионер болоһон ашань эрхим һайн һуража, хэрэг ажалаараа Совет Эхэ орондоо, Коммунис партидаа үнэн сэхэ байхаб.

5-дахи классай һурагша Шенхорова Люда бэшэбэ.

Замай тэмдэглэл

МОСКВА, ВОРОНЕЖООР...

Нёдондо зун манай Зуун-Мориной һургуулиин һурагшад Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздоо түмһэтэ ургамал — куузику ургуулха ехэ ажал хээ һэн. Манайхин муу бэшэ ургаса хуряажа шадаа гэжэ абаһаар лэ хэлэлтэй. Харин бидэ — 10-дахи классай басагад түрэл нютагайнгаа һу һаалиин комплекс дээрэ үнэдые һаагаа һэмди.

Оролдосотой ажалаймнай түлөө колхозоймнай правлени, партком болон профком хото, городуудаар аяншалха түлөөһэгүй путёвко маанадта үгэһэн юм.

Октябриин һүүл багта колхозоймнай шэнэ хурдан автобус бидэниие Слюдянка хотын вокзал хургоо һэн. Слюдянкаһаа бидэнэр — 30-аад һурагшад Светлана Доржиевна, Валентина Бадмаевна багшанартаяа «Хабаровск—Москва» гэһэн поездоо һуубабди. Бидэнэр Зүүн болон Баруун Сибириин, Ураалай хото городуудые вагоной сонхоор һонирхон хаража, Эхэ оронойнгоо эзаха хизааргүй ехэ байһые мэдэрбэбди. Ой тайганууд, гол горход, сабшалан таряалангуудые, хада уулануудые «соо харбан», манай сэнхир поезд агууехэ ниислэл— Москва тээшэ дабшажал ябаа.

Поезд соо маанадтай хамта Хориин, Баргажанай районой һурагшад баһал ябажа, бидэнэр хоорондоо танилсаа һэмди. Районой түлөөлэгшэдэй хоорондо бидэнэр уран һайханай конкурснуудые үнгэргэжэ, дуунуудые дуулажа, уран шүлэгүүдые уншажа, нютаг тухайгаа һонн һонёор хөөрэлдөө һэмди. Иигэжэ ябатарнай, аян замаймнай дүрбэн сүүдхэ үнгэршоо һэн.

Ноябриин хоёрто бидэнэр поездоо Казанска вокзалда буубабди. Вокзал соонь айхабтар һайхан томо люстранууд үлгөөтэй, ехэ зурагууд хаяа хаанаарнь дүүрэн зураатай байба. Эндэ олон ондоо яһатан харагдана: халуун ороной негрнууд, талын монголнууд, хүйтэн зүгэй яхадууд болон чехууд...

Тэндэһээ Улаан талмай ошохёо гараабди. Агуу Москва ерэһэн хүнүүд Улаан талмайда ошонгүй харидаггүй ха юм даа. Минии һанахада, Улаан талмай хадаа манай Эхэ ороной шарай болоно. Эндэ гайхан тагнан харахаар, бодолгодо абтамаар юумэ олон даа! Багша Ленинэй Мавзолей, ороо Улаан талмай, алтан ганжарта Кремль, Василий Блаженнын һүмэ — барандаа гоё. Үшөө Минин Пожарский хоёрой хүшоо гээд, саашань тоолоо һаа, барагдашагүй. Тэд дорохоно Ленинэй музей анхаралыемнай татабъ. Эндэ — Улаан талмай дээрэ агуусэх багша Лениндэ, Коммунис партида залуушуулай нэрэһээ Эхэ орондоо үнэн сэхэ байха тангариг досоомни хаанаһаашьеб түрөө һэн. Тангариглааб! Мүн Танигдаагүй сэрэгшын хүшөөгэй дэргэдэ ошоходо, сэдьхэлдэ уярмаар байгаа һэн.

Москвагай В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ метрополитен маанадые тон гайхуулаа. Худоо ажахын туйлалтануудай Бүхэсоюзна выставкэдэ ошообди. Ажалай эршэ хүсые эндэл ойлгожо удхалһан байнабди.

Москваһаа Воронеж зорижо хүроод, арбан дүрбэн дабхар гостиницада байрлаад, тус хотын олон музей, театрнуудаар ябажа үзөөбди. Ородой суута уран зохёолшод Кольцовой, Никитинэй музейнүүдтэ һонин экспонадууд байна. Мүн Чижовко ошожо, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда совет сэрэгшэдэй гарга һаан баатершалгын залда орожо, доро дохижо гараа бэлэйбди.

Иигэжэ орон соогуураа аяншалжа ерэһэндээ, би ехэ баяртайб, Эхэ оронойнгоо хүсэ хабые мүнөө ойлгодог болооб. Тэндэ хараһан үзэһэн юумэмни наһан соомни мартагдахагүй даа.

ГАЛСАНОВА Эржэн,
10-дахи классай
һурагша.

УЛААН-УДЭДЭ

ҮБЭЛЭЙ амаралтын үедэ би абатайгаа Улаан-Удэ хото ошожо ерээ һэм. Буряад ороноймнай нинслэл хото яагаа гоё гээшэбі Хайшаашье хара — томо гэрнүүд. Үйлсоорнь олон машина, трамваинууд, огторгойгоорнь агаарай онгосонууд оло дахин нишэ тишээ нинднэ.

Улаан-Удэдэ олон тоото кинотеатрнууд, театрнууд, музейнүүд бии юм байна. Тэдэнэй зарим нэгэндэнь орожо үзөөбди.

Амаралтын үедэ үхибүүд олон байгаа. Тэрэ олон тоото буряад үхибүүдэй хөөрэлдөөс шагнахадам, бүгэдэород хэлэн дээрэ өөһэд хоорондоо хөөрэлдэнэ. Гайхахаһаа ехээр гайхажа:

— Аба, юундэ буряад хүүгэд ооһэд хоорондоо ород хэлэн дээрэ хөөрэлдэнэб? — гэжэ абаһаа һуражархёо һэм.

— Эдэшни городой үхибүүд ха юм. Буряад хэлэндэ һуранагүй бшуу,— гэжэ абаһаа харюу абаад, гайхални үшөө ехэ болоо.

Хажуудам һууһан буряад хүбүүн — намтай сасуутан хаш:

— Тише! Не разговаривай! — гэжэрхёо һэн.

Харин бидэнэр Зуун-Морин нютагтаа буряадаараа хөөрэлдэдэг байнабди.

4-дахи классай һурагша САЛДАНОВ Рустам бэшэбэ.

ТААБАРИНУУД

Гаргүй, һухэгүй аад,
Гэр баридаг.
(Шубуунай үргэзг).

Моринһоо үндэр,
Нохойһоо набтар.
(Эмээл).

...талын адуує
...ыхэ хуряаба
(Үнэ абаха).

Сагаагшан үнеэгээ сохи
сохиһоор туталлуулаа.
(Һу бүлхэ).

Гэрэй хойгуур гэдэр-гэдэр гээ.
(Турлааг).

Гоохой гол дайдые бараа.
(Һалхин).

Зэд аяга соо сэмэһэн
эдеэн.
(Һамар).

Ноёной хубүүн ногоон торгон дэгэлтэй.
(Шаазгай).

Шугы соо «шуур-шуур» гээ, сагаан юумэн бултаг-бултаг гээ.
(Шандаган).

Хүйтэндэ хүрэхэгүй хуйхэр.
(Нюдэн).

Шара ямаагаа алаад, шанангүйгөөр эдеэд барихираб.
(Һонгино).

Хамарынь хайшааб, һүүлынь тишээ.
(Зүү, нинтхэ).

Нэгэнинь дуугарна, хоёрынь шагаана, хоёрынь ябана.
(Аман, нүдэн, хуль).

4-дахи классай һурагша СОНДОНОВ Гоша бэшэжэ абаба.

...БАРИНУУД

...ГАЛАЕВСКАЯ, ...ой» тре... ...У-гай ажа... ...н хүлһэнэй ...мэрилэгшэ.

...ОРЭ: 1. Сов... ...хамтын бай... ...эрэ. 2. Ажа... ...И. Назаров. ...ашан А. П.

...АЙ фото.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зуун-Мориной дунда ...нуулиин буряад хэлэ, бэшэгэй болон литературын ороноо шэнжэлэлгын кружогойхид ...ангайнгаа уран зохёолшодтой уулзажа ...ба. Уран зохёолшод (зүүн гарһаа) Ш. Байминов, Б. Ябжанов, буряад хэлэнэй багша, Ажалай Улаан Тугай орденто М. Л. Шобоева, А. Ангархаев, Ж. Юбухаев гэгшэд уулзалгын үедэ.

В. ТУЛАЕВАЙ фото.

НАЙДАМТАЙГААР ХАРУУҺАЛХЫН ТУЛА

Сагай ошохо бүри газар ашаглалга улам эршэдэнэ, үргэдэнэ. Ажахын хүдэлмэриин үедэ урдын һуринүүд, булашанууд, добуунууд, хабсагай дээрэ һиилэгдэһэн зурагууд, шулуун самбар, бахананууд, бусадшье хүшөөнүүд һандаргагдадаг гээшэ.

«Экологи» гэжэ үгые мүнөө хүн бүхэн ойлгодог. Энэ хадаа оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха, гамтайгаар ашаглаха тухай эрдэм болоно. Техникын хүгжэлтын мүнөөнэй шатада «шэргэшэгүй», «дуурһашагүй» гэһэн үгэнүүд байгаалида таарахагүй.

Мүнөө байгаалиин экологидо «соёлой экологи» гэһэн ойлгосо нэмэнхэй. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, хүнүүдэй зохёон байгуулһан түүхын болон соёлой хүшөөнүүдые хамгаалгада хабаатай. Дурасхаалта эдэ хүшөөнүүдые мүнөө экологиин талаһаа хаража үзэхэ хэрэгтэй. Түүхын ба соёлой хүшөөнүүдые һандаргалга байгаалиие гамгүйгөөр ашаглалгатай тон адли. Харин байгаалиин зарим хубяараашье өөрыгөө һэргээхэ шадалтай һаань, хүшөөнүүд шэнээр эүндөө бии болошодог бэшэ. Һандаргагдаһан хүшөө бүхэн хүн түрэлтэнэй түүхын ба ухаан бодолой нэгэ хэһэгые бусалтагүйгөөр абаашана бшуу. Тиимэһээ байгаалиие ажахын талаар ашаглалга түүхын ба соёлой хүшөөнүүдые хамгаалгатай эүришэлдэхэ ёһогүй. Эдэ асуудалнууд хүнэй аша туһада шиидхэгдэхэ ээргэтэй.

Манай археологууд эртэ урдын хүшөөнүүд тухай үнэхөөрөөшье багаар бэшэнэ. Гэбэшье бэшэһэн байха, республиканскашье, районойшье газетэнүүдтэ. Буряад ороной археологическа хүшөөнүүдэй гол янза, түхэлнүүдые харуулһан, тэдэнние хамгаалхые уряалһан плакат болон хуудаһанууд гаргагдаа.

Ойлгуулламжын хүдэлмэри дутуугааршье һаа, ябуулгаданал ха юм. Теэд эдэ бүгэдые хүтэлбэри болгон абаха хүнүүд манай хандалгые тоогоогүй. Нютаг нютагай археологиин хүшөөнүүдые тоо бүридхэлдэ абаха тухай һанаата болоһыень гү, али үүсхэл гаргаһыень районой соёлой таһагуудай нэгэшье хүдэлмэрилэгшэһөө дуулаагүйбди. Түрэл хизаарай эртэ урдын эүйлнүүд тэдээндэ, магад, һонирхолтойшье һаа, мүнөөнэй соёлой ажабайдалһаа холо мэтээр үзэгдэнэ. Дурасхаалта хүшөөнүүдые сахин хамгаалдаг республиканска бүлгэмэй жэл бүри үнгэрдэг пленумууд дээрэ археологуудтай эубшэлдэжэшье, Соёлой министерствын хүшөөнүүдые сахин хамгаалдаг үйлэдбэриин бюродо хадагалагдадаг өөрынгөө районой дурасхаалта хүшөөнүүдэй списогые абажашье болохо.

Республикын Соёлой министерство хүшөөнүүдые тоо бүридхэлдэ абаха, паспортизацилха, тэдэнние сахин хамгаалха зононуудай проект табиха талаар ехэ хүдэлмэри хэдэг. Хүшөөнүүдэй үйлэдбэриин бюро туһатай хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулганууdые бэелүүлээ. Жэшээнь, Улаан-Удэ шадарай гуннуудай һууринай, мүн Хяагта шадарай гуннуудэй хүүрэй дэргэдэ барилгын ба ажахын хүдэлмэриин эхилэгдэхээр хараалагдаад байхадань, болюулагдаа. Тиихэдэ бюрогой хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалай археологуудтай хамта топографиин аргаар хүшөөнүүдые буулгажа, картануудые зураа, хэлбэри, түхэлыень тэмдэглэжэ абаа. Мүн тэдэнэр археологиин шухала хүшөөнүүдэй захаар хамгаалгын бахананууdые табяа. Үнэн дээрээ эдэ бахананууdые районой соёлой таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй мэдэл дөро газар ашаглагшад өөһэдөө табиха уялгатай бшуу.

Науканууdай академиин филиал болон Соёлой министерство археологиин хүшөөнүүdые хамгаалха болон ашаглаха талаар хамтын бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулна. Һонирхолтой элдэб хүшөөнүүdэй эгээл олоор оршодог газарнуудта соёлойтүүхын заповеднигүүд байгуулагдахаар хараалагдана.

Эдэ заповеднигүүд ямар байхаб гэжэ мүнөөнэй ажахынуудай газар ашаглагшадта ойлгуулха хэрэгтэй. Олонхи ушарта эртэ урдын хүшөөнүүд, һуринууд, булашанууd, хабсагай дээрэ һиилэгдэнэн зурагууd хадын боорин уудые зубшаһан нарин ута газарнуудта, хүндынүүдтэ дайралдадаг гээшэ. Археологиин объектнүүд хахалагдадаг газарнуудта үсөөн ушардаг. Теэд эгээл иимэрхүү байдалда колхоз, совхозуудтай зуришэлдөөн эхилшэдэг гээшэ.

Хамгаалгын заповеднэ гуримда оруулхаар мүнөөдөө дурасхаалта хүшөөнүүдэй хорёод комплекснууd тоологдоно. Районуудаар тэдэ элбэгээр таранхай, зарим газарта элируулэгдээшьедүй, талын районудта олоор ушардаг: Зэдэдэ—дүрбэн, Сэлэнгэ, Ивалгада—дүрбэн, Хяагта, Бэшүүр, Мухар-Шэбэртэ—зургаан, Хори, Загарайда—дүрбэн.

Заповеднигүүдэй проект табилга тэндэхи археологиин хүшөөнүүdые паспортизацилгаһаа, оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха, гамтайгаар ашаглаха тухай эрдэм болоно. Техникын хүгжэлтын мүнөөнэй шатада «шэргэшэгүй», «дуурһашагүй» гэһэн үгэнүүд байгаалида таарахагүй.

Мүнөө байгаалиин экологидо «соёлой экологи» гэһэн ойлгосо нэмэнхэй. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, хүнүүдэй зохёон байгуулһан түүхын болон соёлой хүшөөнүүdые хамгаалгада хабаатай. Дурасхаалта эдэ хүшөөнүүdые мүнөө экологиин талаһаа хаража үзэхэ хэрэгтэй. Түүхын ба соёлой хүшөөнүүdые һандаргалга байгаалиие гамгүйгөөр ашаглалгатай тон адли. Харин байгаалиин зарим хубяараашье өөрыгөө һэргээхэ шадалтай һаань, хүшөөнүүд шэнээр эүндөө бии болошодог бэшэ. Һандаргагдаһан хүшөө бүхэн хүн түрэлтэнэй түүхын ба ухаан бодолой нэгэ хэһэгые бусалтагүйгөөр абаашана бшуу. Тиимэһээ байгаалиие ажахын талаар ашаглалга түүхын ба соёлой хүшөөнүүdые хамгаалгатай эүришэлдэхэ ёһогүй. Эдэ асуудалнууd хүнэй аша туһада шиидхэгдэхэ ээргэтэй.

Манай археологууd эртэ урдын хүшөөнүүd тухай үнэхөөрөөшье багаар бэшэнэ. Гэбэшье бэшэһэн байха, республиканскашье, районойшье газетэнүүdтэ. Буряад ороной археологическа хүшөөнүүdэй гол янза, түхэлнүүdые харуулһан, тэдэнние хамгаалхые уряалһан плакат болон хуудаһанууd гаргагдаа.

Ойлгуулламжын хүдэлмэри дутуугааршье һаа, ябуулгаданал ха юм. Теэд эдэ бүгэдые хүтэлбэри болгон абаха хүнүүd манай хандалгые тоогоогүй. Нютаг нютагай археологиин хүшөөнүүdые тоо бүридхэлдэ абаха тухай һанаата болоһыень гү, али үүсхэл гаргаһыень районой соёлой таһагуудай нэгэшье хүдэлмэрилэгшэһөө дуулаагүйбди. Түрэл хизаарай эртэ урдын эүйлнүүd хорооxо тухай шэнэ хэлсээнүүd түшаа Варшавска Договорой болон НАТО-гай оронуудай түлөөлэгшэдэй хоорондо эүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдэй, мүн Венэдэхи уулзалгын хүдэлмэрине эдэбхижүүлхыень тэрэ уряалба.

АМАРХЫЕТНАЙ УРИНАБДИ

Бани гээшэ хүнэй элүүр энхэдэ тон туһатай гэжэ мэдээжэ. Улаан-Удын нэгэдэхи бани һэльбэн шэнэлэгдэжэ, һаяхан нээгдэбэ. Энэ хугасаа соо хэды олон хүн ажаһуудалай талаар лаарруугй байдалда орохон, гомдолой олон бшэгүүд газетэнүүd болон бусад харьяата эмхинүүдтэ бэшэгдэнэн байха.

Мүнөө хүн зоной һанал хүсэлдэбэ. Мэнэ һая городой нэгэдэхи бани үүдэнүүдээ дахин нээбэ. Ордон гэжэ нэрлэхээр гоё һайхан бани руу орожо ерэхэдэтнай, гадар хубсаһаяа тайлаха тусхай газар бии. Томо гэрэл ханадань үлгөөтэй. Хөрдохи дабхарта гарахадатнай, хүлеэлгын залнууд соо улаан, үндэр түшэлгэтэй креслэнүүd жэрытэр табяатай байха юм. Тэндэ уужам, һаруул. Мүн эндэ хүнүүd ундаяа хаяаха, эдеэлхэшье аргатай. Эндэхи буфет үглөөнэй 8-һаа үдэшын 10 саг хүрэтэр хүдэлжэ байдаг.

Баниин директор З. К. Юдинатай уулзахадамнай, тэрэ иигэжэ хөөрэбэ:

— Манай городой хүн зон, үнэхөөрөөшье, баниин нээгдэхые хүлеэжэ ядаһаар үнишье болоо даа. Харин мүнөө бидэ бултанайнь эрилтэнүүdые хүсэд дүүргэхэ шадалтай болоообди. Бани часай туршада 180 хүниие хангаха аргатай. Бидэ мүнөө бригадна подрядай гуримаар хүдэлжэ эхилбэбди. Энэмнай бидэнэй хүдэлмэридэ шэнэ юумэн гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө баниин эээлһэн талмай урданайхиһаа һураггүй үргэн ехэ болоо. Бани соо бэеэ угаалгын хөөр томо хамтын зал, хамтын 2 душ, дээдэ разрядай дүрбэн номернууd (сауна) саг үргэлжэ хүдэлжэ байха юм. Эдэ номернууd тухай тобшолон хэлэбэл, иимэ: амарха таһаг, бэеэ угаадаг газар, душ, бээ ууралаар халааха таһаг, бассейн гэхэ мэтэ бии юм. Амаралтын таһаг соо креслэнүүd, диван, стол табяатай. Иимэ номернуудта биледэйнь сэн 1 түхэриг 70 мүнгэтэ болоно.

Бани һаял нээгдэжэ, түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээнүүd ушөө хүсэд бэелүүлэгдээгүй байна. Врачебнэ кабинедэй хүдэлмэрилэгшэд ажалладаг болохо. Педикюрнэ болон маникюрнэ тусхай залнууд нээгдэхэ юм. Хүйтэ абанхай хүнүүd врачай эуршалгаар үбсүү сээжэеэ шаруулха аргатай болохо.

Һэльбэн шэнэлэгдэнэн энэ бани түрүүшынгээ үдэрэй байдалдал адли хододоо ариг сэбэр, зохид байха бэээ гэжэ найдагдана. Хүн зоной тон зохидоор амаржа гараха элүүр энхын гуламта болохо бээ.

Б. РАБДАНОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Бани. 2. Буфет соо.

Д. АЛТАЕВАЙ фото.

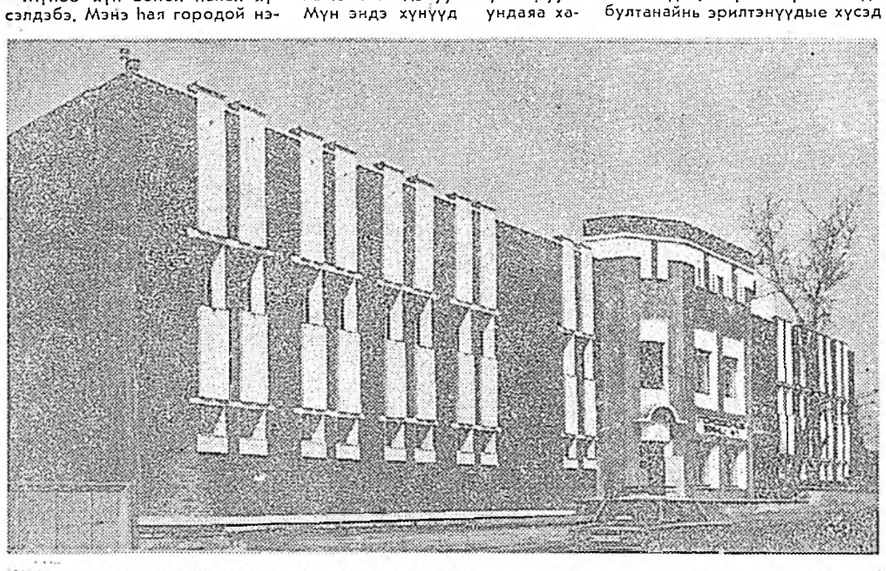

ХИЛЫН саанаһаа

ТАСС · АПН

ХАНИ ХАЛУУН УУЛЗАЛГА

СОФИ. Хани ёноной албанай хэрэгээр эндэ ерэһэн П. Н. Демичев түрүүтэй СССР-эй Верховно Соведэй делегаци Георгий Димитровэй мавзолейдэ венок, харин Болгарийн нинслэл хотын түбтэхи В. И. Ленинэй памятникгай дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табиба.

Удаань НРБ-гэй Арадай суглаанай делегацитай совет парламентариинар хани ёноор, халуун дулаанаар Арадай суглаанай байшан соо уулзаба. КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумһээ эхитэй СССР-тэ бэелүүлэгдэжэ байһан шэнэдхэн хубилгалга тухай, энэ талаар туйлагдаһан амжалтанууд, ушаржа байһан бэрхэшээл түбэгүүd тухай, демократиие үргэнөөр үргэдхэхэ, олонитэдэ мэдээсэхэ, обществые шэнэдхэн хубилгаха талаар совет хүнүүдэй хараа шугамые үргэнөөр дэмжэжэ байһан тухайгаа совет делегациие толгойлогшо хөөрөбэ. Гадаадын политическэ асуудалнуудаар СССР-эй бэелүүлжэ байдаг амгалан тайбан ябуулганууd тухай, совет партийна ба гүрэнэй хүтэлбэриин улаасхоорондын ябуулганууd тухай тэрэ тогтожо хэлээ.

КПСС-эй XXVII съездын, КПСС-эй ЦК-гай январиин (1987 он) Пленумэй һүүлээр Соведүүдэй орон дотор боложо байһан бүтэмжэтэй һайн хубилалтануудые парти болон гүрэнэй, бүхы болгар арадай батаар дэмжэжэ байһые С. Тодоров онсолон тэмдэглэбэ. Эдэ бүгэдэ гансал СССР-тэ бэшэ, харин социалис хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудта түүхэтэ үйлэ хэрэг болоно. Ядерна дайнай асуудалые усадхаха талаар шэглүүлэгдэһэн Советскэ Союзай эб найрамдалта дурадхалнуудые тэрэ һайшааба.

ТҮГЭСХЭЛЭЙ ШАТА

ВЕНЭ. Европодохи аюулгүй байдалаи ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар нинтэ Европын зүблөөндэ хабаададаг гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй уулзалгын гурбадахи, түгэсхэхы шата Венэдэ нээгдэбэ. Европын 33 гүрэнэй, мүн США-гай болон Канадын делегацинууd тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана. Үгэээ ойлголсожо, түгэсхэлэй документ бэлдэхэ гээшэ июлиин һүүл багта дүүрэхэ ёнотой нинтэ Европын уулзалгада хабаадагшадай гол зорилго болоно. Энээнэй бэелхэ үндэһэ һууриг бии — элдэб гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд сэрэгэй-политическэ, хүдалдаа наймаанай—экономическа ба гуманитарна асуудалнуудаар 140 шахуу дурадхал оруулһан, проект табиһан байгаа.

Европодо Зэбсэгтэ Хүсэнүүdые, бүү зэбсэгүүdые усадхаха талаар шэглүүлэгдэһэн совет хүтэлбэрилэгшын оруулһан тодорхой программада СССР-эй делегациие толгойлогшо Ю. Б. Кашлев гол анхаралаа хандуулба. Европодо—Атлантикаһаа Ураал хүрэтэр Зэбсэгтэ Хүсэнүүdые, юрын бүү зэбсэгүүdые хороохо тухай шэнэ хэлсээнүүд түшаа Варшавска Договорой болон НАТО-гай оронуудай түлөөлэгшэдэй хоорондо зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдэй, мүн Венэдэхи уулзалгын хүдэлмэрине эдэбхижүүлхыень тэрэ уряалба.

ХАЙДЕР СОВЕТ ЭРДЭМТЭДТЭЙ УУЛЗАА

ВАШИНГТОН. Хуушанай танилнууд — американ эрдэмтэ Чарльз Хайдер болон совет академигүүd В. И. Гольданский, Ю. В. Гуляев Лафайет-парк соо уулзаба.

Вашингтоной захиргаанай дай журоодэһэн политические буруушаажа байһанаа мэдүүлэн, удаан саг соо үлэсхэлэн хоохон байдалда орохон 57 наһатай американ астрофизик совет эрдэмтэдтэй уулзахадаа, СССР-һээ намда эльгээгдэһэн бэшэгүүдтэй тон ехэ һонирхолтойгоор танилсадагби гэжэ Чарльз Хайдертай һаналаа нэгэдэлгын совет комитедэй түлөөлэгшэдтэ хөөрэбэ. Тэрэнэй тэмсэлтэй һаналаа нэгэдэжэ байһанайнь түлөө доктор Хайдер совет хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй бяяр баясхалан хүргөөд, талархалаа мэдүүлбэ. Совет хүнүүдэй хандалганууд, бэшэгүүd үлэсхэлэн хоохон байдалаа болоулха тухай тэрэнэй шиидхэбэридэ гол үүргэ дүүргэһэн байна гэжэ Хайдер хэлээ. Гэбэшье энэ алхам Сагаан байшангай дэргэдэ «һэшхэлэйнгээ вахта» сахилгаһаа арсаха гэһэн удхатай бэшэ гэжэ американ эрдэмтэ тэмдэглэбэ.

Чарльз Хайдерай хэлэһэнэй ёноор, мүнөө тэрэнэй бэе яһала һайжаржа байгаашье һаа, үшөөл һулашаг, тамир тэнхээгүй байна.

«Чарльз Хайдерай үлэсхэлэн хоохон байдалаа болоулһандань тон ехээр баясанаб,— гэжэ тэрэнэй дүтын нухэр, американ физик Р. Тейлор ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ.— Ядерна дайн бодото аюулай тохёолдуулагдажа байһанда американ олонитын анхарал хандуулха, ядерна буу зэбсэгүүdые хуряаха талаар тодорхой хэмжээнүүdые дары түргөөр абаха шухала гэжэ тэрэ хэлэбэ. Иимэ һайн һайхан уг зорилгын аша туһада Хайдер ами наһаяашье үгэхөөр бэлэн байгаа.

Мүнөөдэр—Варшавска Договорой баталагдаһаар 32 жилэй ой

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ АША ТУҺАДА

32 жилэй урда тээ, 1955 оной майн 14-дэ, Европодохи социалис оронууd хани барисаан, харилсаа холбоон ба нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай договор баталан абаа һэн. Энэнь Варшавска Договор гэһэн нэрэтэйгээр түүхэдэ оронхой. Социалис оронуудай туйлалтануудые бата найдамтайгаар хамгаалхын түлөө, эб найрамдал болон уласхоорондын аюулгүй байдал хангахын түлөө нэгэдэлээ бэхижүүлхые, хамтынгаа харюусалга дээшэлүүлхые аха дүү арадуудай хүсэжэ байһые тэрэ тодо хүрсаар элирхэйлэн харуулба.

НАТО-гай бүлэглэлэй ээзэрхэг түримхэй ябуулганууdта эсэргүү нүлөө ехэтэй хэмжээнүүdые абахын тула эмхидхэгдэн байгуулагдаһан Варшавска Договорой эмхи үе сагай шалгалтые нэрэтэй солотойгоор дабажа гарахадаа, эб найрамдал болон социализмда зүрюу харша ябуулганууdые үүдхэдэг империалис хархис хүсэнүүdэй харата муухай хэрэгүүdые зайсуулан сараха дабагдашагүй хуяг болоһон байха юм.

НАТО-гай ээзэрхэг түримхэй бүлэглэлэй бии байгаа сагта тэрэ Европодо, бүхы дэлхэй дээрэ социализмые аршалан хамгаалгада шухала үүргэ дүүргэхэ, дайнай аюулые зайсуулан саралгын, уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлгын найдамтай зэбсэг болохо байна гэжэ аха дүү гүрэнүүdэй партийна болон гүрэнэй дээдэ тушаалтад Варшавска Договорой ябуулганууdай болзорые һунааха тухай протоколдо 1985 оной апрель һарада гар табихадаа, нэгэн наналтайгаар тэмдэглээ һэн. Тэрээнгүйгөөр мүнөө үеын дэлхэйн политикые бүхы дээрэнь ой ухаандаа оруулхын аргагүй гэжэ КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тэмдэглэгдэһэн байгаа.

Варшавска Договорто хабаадагшад амгалан гуримаар зэргэ оршохо гол ёнонууdые баталхын түлөө, удаань Европодохи аюулгүй байдалые бэхижүүлхын, буу зэбсэгүүdые бүтээн гаргалгые хизаарлахын түлөө, уласхоорондын политическэ байдалые гуримшуулан һайжаруулхын түлөө шууд сэхээр тэмсэнэ. Нухэр М. С. Горбачевой 1986 оной январиин 15-да хэһэн Мэдүүлгэ соо, КПСС-эй XXVII съездын, аха дүү партинуудай съезднүүdэй шиидхэбэринүүd соо хүн түрэлтэнэй хуби заяае эрид хубилгаха, ядерна дайнай гал дүлэн соо хосорон һалаха аюулһаа тэдэние аршалан абарха арга олгоһон шэнэ политическэ бодомжын гол ёнонууd найруулагдаа. Энэ зуун жилэй үүл болотор ядерна болон бусад тухэлэй буу зэбсэгүүdые бүрин хүсэдөөр усадхаха совет программа: Атлантикаһаа Ураал хүрэтэр зэбсэгтэ хүсэнүүdые, юрын буу зэбсэгүүdые горитой ехээр хороохо, ядерна тэһэлэлгэнүүdые 1—2 жилээр хороһоной үндэһөөр хоёр холбооной гүрэнүүdэй сэрэгэй гаргашанууdые хороохо талаар Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүdэй дурадхалнууd гэхэ мэтэ шухала үүсхэлнүүd гаргагдаһан байгаа.

Варшавска Договорой болон Хойто Атлантиин холбооной эмхинүүdые нэгэн доро тарааахын түлөө аха дүү оронууd тэмсэнэ. Тэдэнэй сэрэгэй эмхинүүdые усадхаха гээшэ энээнэй түрүүшын алхам мүн болоно. Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүdэй нэгэдэмэл Зэбсэгтэ Хүсэнүүdэй ахамад командалагшын ба Европодохи НАТО-гай зэбсэгтэ хүсэнүүdэй верховно ахамад командалагшын, Варшавска Договорой ба НАТО-гай оршондо байгуулагдаһан эскпертнүүdэй хүдэлмэриин бүлэгүүdэй хоорондохи уулзалганууd уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулгада ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

Социалис оронуудай эдэбхитэй ба залан сэхэ хараа бодолой ашаар Европодо этигэл найдалые, аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ, буу зэбсэгүүdые хуряаха хэмжээнүүdээр Стокгольмын конференциин түрүүшын шата амжалтатайгаар дүүрээ һэн. Гэбэшье Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүdэй амгалан тайбан алхамуудые хэжэ байхадань, империализмын дай жүрөөдэнэн хүсэнүүd харата ябуулганууdаа үргэлжэлүүлһээр. США болон НАТО-гай гол хүсэлэл оролдогонууd СССР-һээ, Варшавска Договорһоо сэрэгэй бүлюу хүсэтэй болохо талаар шэглүүлэгдэнхэй байна. Американ империализм дэлхэйе ээзэмдэхэ һэдэлгээ үргэлжэлүүлһээр. Тиигэжэ США ОСВ-I гэжэ саг зуурын хэлсээе, ОСВ-2 гэдэг договоровые буруу һүргэжэ, ядерна, мүн юрын добтолхы зэбсэг хэрэгсэлнүүdые үргэнөөр бүтээхэ сэрэгэй шэнэ ехэ программануудые бэелүүлжэ байна.

ПРО тушаа договорой гуримые бэхижүүлхэһээ, замбуулинда ПРО-гой зүйлнүүdые туршалгаһаа тэдэнэр арсана, замбуулинай дайдаһаа доотолхо буу зэбсэгүүdые зохёожо тодхон табиха сэрэгэй үргэн ехэ программа бэелүүлнэ. Эсэстээ замбуулинай дайдые дайн дажарай гажаг болгохо аюул тохёолдуулагдана. Ойрын арбан жилэй хугасаа соо гансал СОИ гэдэгэй талаар эрдэм-шэнжэлгын, туршалгын-конструкторска хүдэлмэридэ 70 миллиард доллар гаргашалгаар хараалагдана. Сэрэгэй хүсэнүүdые хэрэглэхэ талаар США-гай болон НАТО-гай сэрэгэй-политическэ хүтэлбэриин бодомжонууd добтолхы шэнжэтэй байна.

Гэбэшье эдэ бүгэдэндэ социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай хайша хэрэгээр хандажа шадахагүй байһаниинь элитэ. Тэдэнэр сэрэгэй бүлюу хүсэтэй болохые оролдоогүйшье һаа, Варшавска Договорой болон НАТО-гай эмхиин хоорондохи сэрэгэй-стратегическэ хүсэнүүdэй тэнсүүриие бүрүү һүргэхые һэдэнэгүй. Имагтал энэ тэнсүүриинь дэлхэйн ядерна дайнда илалта туйлаха гэһэн империализмын ээзэрхэг түримхэй бүлэгөөрхидэй харата ябуулганууdые бүрүү һүргэнэ бшуу. Энэ тэнсүүриинь эб найрамдал болон уласхоорондын аюулгүй байдалые лаб хангана. Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүdэй нэгэдэмэл Зэбсэгтэ Хүсэнүүdэй, аха дүү арминуудай дайшалхы бэлэн байлгын арадалнуудта ехэ анхарал хандуулагдана. Сэрэгүүdэйнгээ нэгэжэл шадабариие дээшэлгэхын тула хани хэрилсаата арадуудай сэрэгшэдэй «Хойбоин», «Хуяг», «Буу зэбсэгэй талаа» гэжэ нэрэтэй, «Хани барисаан» гэһэн нэрэнүүdтэйгээр үнгэрэгдэнэ.

Сэрэгэй техническэ хараасаан олон янзын, түсэбэй шэнжэтэй юм.

Политическэ-хүмүүжүүлгэй талаар холбоо барисаанай аша үрэ ехэтэйгээр хүргэгдэнэ. Варшавска Договорто эмхи аха дүү оронуудай арадуудай амгалан тайбан, зоолёо байгуулхы ажалые найдамтай хёрхоор сахин хамгаална.

Генерал-полковник В. Н. БЕРЕВЕКИН, РАХАЛЬСКИЙ, Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүdэй Нэгэдэмэл Зэбсэгтэ Хүсэнүүdэй штабай начальникгай нэгэдэхи орлогшо. (ТАСС).

ШАТАРАЙ ҺОНИН

Шатараар ветерануудай дунда республикын түрүү һуури ээлхын түлөө мүрысөөн үргэлжэлһөөр. Республикын хэдэн удаа чемпион ябаһан И. Елсуков (Гусиноозерск) С. Шулунов, В. Шагдыров, мастерта кандидат В. Назимов гэгшэдые шүүжэ, абажа боломоор дүрбэнһөө дүрбэн очкотойгоор түрүүлбэ. Үеспубликын нүгөөдэ чемпион В. Власов Ивалгын районой Б. Цырендылыковтэй тэнсэһэн, гурбадахи, дүрбэдэхи уулзалгада Шулунов, Ильин гэгшэдые илажа, 3,5 очкотой болобо. Цырендылыков мүн лэ 3,5 очкотой болоһон байна. Тэрэ һүүлшын хоёр нааданда Хангалов Иванов хоёрые шүүгээ юм.

Шатаршад З. Назимов, В. Шагдыров гэгшэд 3—3 очкотой болоо.

Советскэ Союзай Герой И. А. Вакаринай шанда хүртэхын түлөө мүрысөөндэ Владимир Агафонов хоёр очкотой түрүүлжэ ябана. Тэрэ мастерта кандидадууd Анатолий Раднаев, Юрий Лялин хоёрые шүүгээ. Багшанарай институтай студент Тимур Иванов һайнаар наадажа ябана. Тэрэ мастерта кандидадууd Ю. Лялин А. Шагжиев хоёрые шүүһэн, Б. Митыповтэй тэнсэһэн байна.

Нэгэдэхи разрядтай шатаршадай дунда хоёр уулзалга үнгэргэдэбэ. Эндэ хоёр очкотой В. Цыреннимаев түрүүлжэ ябана. Арбан наһатай Тимур Тугутов Аюша Галсанов, Владимир Заиграев гэгшэдтэй тэнсээ.

Л. ГАРМАЕВА.

СПОРТ

«СПОРТЛОТОНУУДАЙ» ТИРАЖ

«45-һаа 6-ень тааха» ба «Спортлотонуудай» 1987 оной майн 13-да үнгэргэгдэһэн 19-дэхи тираж.

«45-һаа 6-ень тааха»: 1—баскетбол, 3—бобслей, 7—мэргэн буудалга, 32—фигурна һолжороолго, 43—аквагга, 45—даам;

«36-һаа 5-ень тааха»: 10—уһан дээрэ бүмбэгөөр наадаг, 15—байдарка ба каноэ гээр һэлюурдэлгэ, 16—морилдалгын спорт, 21—тяжелоатлетика, 31—фехтовани.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүdые бэелүүлхын түлөө—материалнуудай суглуулбари. Агуу Октябриин 70 жилэй ойдо. Хяагтын районой арбан хоног-суглуулбари. КПСС-эй обкомой пленумэй зүбшэн хэлсэлгэдэ. Ашаглалгада тушаагдаха объектнүүd тухай асуудалнууd. Нютагай Соведүүдтэ һунгалтые угтуулан. ТАСС-ай һүүлэй мэдээсэлнүүd.

Хоёрдохи хуудаһанда. Республикын арадай хинагшадай ажал хэрэгүүd тухай материалнуудай суглуулбари.

Гурбадахи хуудаһанда. Агуу Октябриин 70 жилэй ойдо. Хяагтын районой арбан хоног. Партийна ажабайдал: шэнэдхэн хубилгалга ба кадрнууd. «Харюусалгын коэффициент»—И. Игумновай статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Хяагтын районой арбан хоног—материалнуудай суглуулбари. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүd.

Сонсыр экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.00 — Үглөөнэй зарядка. Мультфильм. Хүгжэм. 8.30 — Время. 9.15 — «Танай заводой клубта». 9.40 — «Парни на обочине». 2-дахи, 3-дахи сери. 11.40 — Шэнэ һонин (11.45 хүрэтэр). 17.00 —Шэнэ һонин. 17.15 — Баримтата фильм. 17.45 — «...16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 18.35—«Философиин талаар хөөрэлдөөнүүd». 19.15 — «Манай саад». 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Хүн ба хуули». **Улаан-Удэ.** 20.30 — Байгал. **Москва.** 21.00 — «Парни на обочине». 3-дахи сери. 22.00 — Время. 22.35 — Европодо, США-да, Латиин Америкэдэ ажаһуудаг нацистнууd тухай. 23.35 — Эб найрамдалай түлөө велосипедэдэ урилдалга. 23.55 — «Брат мой Маугли» — хүг ж э мт э фильм. 01.00 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Баримтата фильм. 9.35, 10.35 — Юрэнхы биологи. 10.05, 14.35—Испан хэлэн. 11.05 — «Совет уран зурагай искусство». 11.35, 12.40 — Зоология. 12.00 — Д. Кугультиновай шүлэгүүd. 12.30 — Залуу электротехнигүүdэй научно-техническэ бүтээлнүүd. 13.05 — «Однажды осенним вечером» — уран һайханай фильм. 15.05 — Шэнэ һонин. **Улаан-Удэ.** 18.00—Соносхолнууd 18.10 — «Социалис оронууd». (буряадаар). 18.25 — «Байгалай үмэнэхи газар дээрэ». 19.10— «Уласхоорондын шэнжэлэл. (буряадаар). 19.25 — СССР-эй ерэдэй артист Ким Базарсадаевай түрэһөөр 50 наһанай, зохёохы ажал ябуулгын 30 жилэй ойдо зорюулагдаһан үдэшэ. **Москва.** 21.00 — «Амгалан нойрсогты багашуул!». 21.15 — «Архидалгагүй ябадалые ажабайдалай ёно гурим болгохо». 21.35—Мотоболоор СССР-эй чемпионат. 22.00 — Время. 22.35 — «Только ты»— уран һайханай фильм. (Азербайджанфильм). 23.45 — Баримтата фильм. 24.00 — Футболоор СССР-эй кубок. «Динамо» (Минск) — «Торпедо» (Москва).

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр зарим нютагуудта багаханаар шииг нойтон сорохо. Баруун-хойноһоо бүрэлнаар һалхилха. Зарим үедэ секундын 20 метр хүрэтэр наранай хүсэн шангадаха. 2—7, 10—15 градус дулаан болохо.

Улаан-Удэдэ бүрхэжэ суумэжэ байха. Һалхин нэгэ ладажа, нэгэ шангадажа байна. 10—12 градус дулаан болохоор хүлеэгдэнэ.

Редакторай орлогшо Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ,23, редактор — 2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-21, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35 сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта —2-69-58 культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05 переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81 корректорская—2-33-61 выпускающие — 2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Закаменск — 34-33, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73 п. Хоринск — 55-6-59.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 55. Н-00526. Заказ № 112 Индекс 04609